

KAREL ČAPEK

(1890–1938)

MAKROPULO RECEPTAS

Trijų veiksmy komedija su epilogu

(1922)

Iš čekų kalbos vertė

VYTAUTAS VIŠOCKAS

Redagavo

V. MARTIŠIUS

Vilnius, 1972 m.

(Versta iš leidinio: *Karel Čapek HRY, ČS, Praha, 1956*)

PRATARMĖ

Šios naujos komedijos sumanymas man kilo prieš trejus ar ketverius metus, dar neparašius „R.U.R.“, tačiau tada buvau užsimojęs sukurti romaną. Taigi jos medžiaga priklausytų lyg ir praeitam etapui. Turiu ir dar vieną tokį sumanymą, kurį realizuodamas atsikratyčiau senomis atsargomis. Impulsą pjesę parašyti man davė teorija, rodos, prof. Mečnikovo, kad senėjimas – tai organizmo autointoksikacija.

Tas dvi aplinkybes aš miniu todėl, kad šią žiemą išėjo naujas B. Šo veikalas „Atgal prie Matuzelio“, su kuriuo esu susipažinęs kol kas vien iš anotacijos ir kuris taip pat gvildena ilgaamžiškumo problemą, tai, atrodo, daug grandioziškesniu mastu. Šis temos sutapimas yra visiškai atsitiktinis ir, kaip matyti iš anotacijos, tik išorinis, nes Bernardas Šo prieina tiesiog priešingas išvadas. Kiek galiu spręsti, ponui Šo galimybė gyventi kelis šimtus metų atveria idealią žmonijos būklę, tartum kokį būsimąjį rojų. Kaip įsitikins pats skaitytojas, šioje knygelėje ilgaamžiškumas parodomas visai kitaip – kaip būklė, labai tolima idealui ir netgi labai mažai ką žadanti. Tačiau jau dabar galima numatyti, kad Šo tezė bus laikoma klasikiniu optimizmo pavyzdžiu, o šios knygelės tezė – beviltiško pesimizmo pavyzdžiu.

Ką gi, mano asmeninis gyvenimas turbūt nebus nei laimingesnis, nei liūdnescnis dėl to, kad būsiu apšauktas pesimistu ar optimistu. Tačiau „buvimas pesimistu“, atrodo, kelia tam tikrą atsakomybę prieš visuomenę, kažkokį lyg ir tylų priekaištą už blogą požiūrį į pasaulį ir žmones. Todėl čia viešai pareiškiu, kad šiuo atžvilgiu nesijaučiu esąs kaltas: aš neskelbiu jokio pesimizmo, o jeigu jo kur pasitaiko, tai jis iškilo nesąmoningai, ir aš dėl to labai apgailestauju. Atvirkščiai, šioje komedijoje norėjau duoti žmonėms šiek tiek paguodos ir optimizmo. Nežinau, ar optimistiška teigti, kad gyventi šešiasdešimt metų yra bloga, o tris šimtus metų – gera. Aš tik manau, kad nėra jau toks piktas pesimizmas skelbti, jog maždaug šešių dešimčių metų amžius yra ir netrumpas, ir visai geras. Kai sakome, kad kada nors ateityje nebebus ligų, skurdo ir bjauraus, sunkaus darbo, tai, žinoma, optimizmas. Tačiau tada, kai sakai, jog dabartinis mūsų gyvenimas, nors pilnas ligų, skurdo ir sunkaus darbo, nėra jau toks visai blogas ir prakeiktas ir turi neišmatuojamų vertybių, tai kaipgi iš tikrųjų – ar čia pesimizmas? Manau, kad ne. Man rodos, yra dvejopas optimizmas: vienas nuo blogų dalykų atsigręžia į geresnius, nors ir iliuzinius, o kitas tuose pačiuose bloguose dalykuose ieško bent šio to gerėlesnio, nors taip pat tik iliuzinio. Pirmasis ieško tikro rojaus, ir nėra gražesnio polėkio žmogaus sielai. O antrasis visur ieško bent trupinėlių reliatyvaus gėrio, tad gal ir šios pastangos nėra visai bevertės. Jeigu tai ne optimizmas, suraskite jam kitą žodį.

Aš čia neginu šitos savo pjesės, net nemanau jos kuo išskirti – tai kūrinys be pretenzijų, jį parašiau tarp kitko. Daugiausia čia turiu galvoj „Vabzdžių gyvenimą“, už kurį mano bendraautoris ir aš buvome paženklini kainišku pesimizmo antspaudu. Iš tikrųjų labai pesimistiška žmonių visuomenę sulygtinti su vabzdžiais, tačiau nė trupučio ne pesimistiška žmogų-individų lygtinti su valkata, o tie, kurie prikišo autoriams, kad mes su savo vabzdžiais juodiną žmoniją, užmiršo, kad autoriai per savo Valkatą išreiškia žmogų ir kalba į žmogų. Patikėkite, yra tik vienas tikras pesimizmas – kai žmogus sėdi susidėjęs rankas. Aš pasakyčiau, kad tai moralinis kapituliavimas. Žmogus, kuris dirba, ieško ir įgyvendina savo siekimus, nėra ir negali būti pesimistas. Kiekviena energinga veikla reiškia pasitikėjimą, nors ir nepatvirtintą žodžiais. Pavyzdžiui, Kasandra galėjo būti pesimistė, nes nieko neveikė; ji nebūtų tokia, jei būtų kovojusi už Troją.

Be to, yra ir tikrai pesimistinė literatūra: tai toji, kurioje gyvenimas vaizduojamas beviltiškai neįdomus, o žmogus ir visuomenė – kažkokia paini ir problematiška nuobodybė. Tačiau į tą pragaištingą pesimizmą žiūrima atlidžiai.

VEIKĒJAI

Emilija Marti

Jaroslavas Prusas

Janekas, jo sūnus

Albertas Gregoras

Hauk-Šendorfas

Advokatas dr. Kolenatas

Archyvaras Vitekas

Kristina, jo duktē

Kambarinē

Gydytojas

Scenos mašinistas

Valytoja

PIRMAS VEIKSMAS

Advokato Kolenato archyvaro kambarys. Gilumoje – durys į lauką, kairėje – į kabinetą. Prie užpakalinės sienos aukšta registratūra su daugybe alfabeto tvarka sužymėtų stalčių; prie jos – kopėtelės. Kairėje stovi archyvaro stalas, viduryje – dvigubas raštininko biuras, dešinėje – kelios kėdės laukiantiems klientams. Ant sienų visokiausi tarifai, skelbimai, kalendorius ir t. t., taip pat telefonas. Visur pilna popieriaus lakštų, knygų, aplankų, dokumentų.

VITEKAS (*Dėlioja aplankus į registratūrą*). Vaje! O viešpatie, jau pirma... Šefas turbūt nebeateis... Gregoro-Pruso byla. G, Gr – čia. (*Lipa kopėtelėmis*) Gregoro byla. Na va, ir ji eina prie galo. Ta-aip. O viešpatie! (*Varto aplanką*) Tūkstantis aštuoni šimtai dvidešimt septintieji. Tūkstantis aštuoni šimtai trisdešimt pirmieji. Trisdešimt pirmieji. Tūkstantis aštuoni šimtai keturiasdešimtieji. Keturiasdešimtieji. Keturiasdešimt septintieji. Ne už kalnų ir šimto metų jubiliejus. Gaila tokio puikaus proceso! (*Užverčia aplanką*) Čia... ilsisi... Gregoro-Pruso byla. Ta-aip, nieko nėra amžino. Vanitas... Dulkės ir pelenai... (*Susimąstęs atsisėda ant viršutinio laiptelio*) Žinoma, aristokratai. Seni aristokratai. O kaipgi – baronas Prusas. Ir teisią šimtą metų, kad jie surūgtų! (*Pauzė*) „Citoyens! Piliečiai! Kiek jūs dar kęsite, kad šitie privilegijuotieji, šita Prancūzijos karaliaus ištvirkinta senoji aristokratija, šitas luomas, savo privilegijas pelnęs ne prigimtimi, ir ne protu, o tironija, šita saujelė bajorų ir aukštas vietas paveldėjusių pareigūnų, šitie žemės, valdžios ir teisių užgrobėjai...“ Ta-aip!

GREGORAS (*Nepastebėtas stovi tarpduryje ir valandėlę klausosi*). Laba diena, pilietai Maratai!

VITEKAS. Tai ne Maratas, o Dantonas. 1792 metų spalio 23-osios kalba. Nuolankiausiai prašau atleisti, pone.

GREGORAS. Daktaro nėra?

VITEKAS (*Lipdamas nuo kopėtelių*). Dar nesugrįžo, pone.

GREGORAS. O kaip sprendimas?

VITEKAS. Nieko negirdėjau, ponas Gregorai, bet...

GREGORAS. Prasti reikalai?

VITEKAS. Negaliu žinoti, bet gaila tokio puikaus proceso, pone.

GREGORAS. Pralaimėjau?

VITEKAS. Nežinau, šefas nuo ryto teisme. Bet aš vis dėlto...

GREGORAS (*Krinta į odinį krėslą*). Paskambinkit tenai. Iškvieskite advokatą Kolenatą. Greičiau, žmogau.

VITEKAS (*Bėga prie aparato*). Prašom, aš tučiuojau. Alio! (*Atsigręžia nuo aparato*) O aš, pone, nebūčiau davęs į Aukščiausiąjį teismą.

GREGORAS. Kodėl?

VITEKAS. Todėl, kad... Alio, du, du, trisdešimt penki. Trys penki, taip. (*Atsigręžia*) Todėl, kad tai jau galas, pone.

GREGORAS. Kam galas?

VITEKAS. Procesui galas. Gregoro bylai galas. Tai buvo jau ne procesas, pone, – tai istorinis paminklas. Kai byla trunka ilgiau kaip devyniasdešimt... (*Į aparatą*) Alio, panele, ar ten dar yra advokatas Kolenatas? Čia iš jo kanceliarijos. Kad kviečiamas prie telefono. (*Atsigręžia*) Gregoro aplankas, pone, tai istorijos gabalas. Netrukus bus šimtas metų, pone... (*Į aparatą*) Alio! Jau išėjo? Labai ačiū. (*Pakabina ragelį*) Jau išėjo. Tikriausiai tuojau bus čia.

GREGORAS. O sprendimas?

VITEKAS. Negaliu žinoti, pone. Aš norėčiau, kad jokio nebūtų... Aš... aš tiesiog neturiu kur dėtis, ponas Gregorai: kai pagalvoju, kai šiandien paskutinė Gregoro bylos diena... Jos dokumentus rašinėju trisdešimt dveji metai. Čia lankėsi dar velionis jūsų tėvas, duok dieve jam dangaus karalystę. O, jis ir velionis daktaras Kolenatas, šito tėvas, buvo dideli vyrai, pone.

GREGORAS. Dėkoju.

VITEKAS. Įstatymus, kaip savo penkis pirštus žinojo, pone. Kasacijos, apeliacijos ir visokie kiti kabliukai. Trisdešimt metų šį procesą tempė, pone. O jūs – braukšt iš karto į Aukščiausiąjį teismą. Kad tik greičiau baigtųsi! Gaila tokio puikaus proceso. Šitaip pribaugti šimtametę bylą!

GREGORAS. Neplepėkit niekų, Vitekai. Aš noriu ją galų gale laimėti.

VITEKAS. Arba galutinai pralaimėti, taip?

GREGORAS. Geriau pralaimėti... negu... negu... Klausykit, Vitekai, juk nuo to žmogus gali iš proto išsikraustyti: visą laiką tau po nosim šimtas penkiasdešimt milijonų... Beveik tavo rankoje... Nuo mažų dienų girdi vien apie juos... (*Atsistoja*) Jūs manote, kad aš pralaimėsiu?

VITEKAS. Nežinau, ponas Gregorai. Labai ginčytinas atvejis.

GREGORAS. Na, gerai. Bet jei pralaimėsiu, tai...

VITEKAS. ...tai nusišausit, pone? Lygiai taip kalbėjo ir velionis jūsų tėvas.

GREGORAS. Jis ir nusišovė.

VITEKAS. Bet ne dėl bylos. Dėl skolų. Kai žmogus gyvena... tikėdamasis gauti palikimą...

GREGORAS (*Nusikamavęs atsisėda*). Nutilkit, aš prašau jus!

VITEKAS. Ta-aip, per silpni nervai dideliems procesams. Tokia puiki medžiaga! (*Užlipa kopėtėlėmis ir ištraukia Gregoro aplanką*) Pažiūrėkit, ponas Gregorai, į šiuos dokumentus. Tūkstantis aštuoni šimtai dvidešimt septintieji, seniausia data mūsų kanceliarijoj. Unikumas, pone! Nors į muziejų dėk. O va šitas gražus raštas iš tūkstantis aštuoni šimtai keturiasdešimtųjų. Viešpatie, kokią ranką žmogus turėjo! Tik pasižiūrėkit, kokia rašysena! Akių atplėšti negali.

GREGORAS. Jūs iš proto išsikraustėte.

VITEKAS (*Beveik maldingai tvarko aplanką*). Ak... Gal dar Aukščiausiasis teismas atidės.

KRISTINA (*Tyliai praveria duris*). Tėti, dar neini namo?

VITEKAS (*Lipdamas žemyn*). Palauk, tuojau... tuojau... Tik šefas sugrįš.

GREGORAS (*Atsistoja*). Ši panelė – jūsų duktė?

VITEKAS. Taip. Tu eik iš čia, Krista. Palauk koridoriuje.

GREGORAS. Gink dieve, pasilikit, panele. Gal aš jums nekliudysiu. Jūs iš mokyklos?

KRISTINA. Iš repeticijos.

VITEKAS. Mano duktė dainuoja teatre. Na, tai eik, eik! Čia tau nėra ko veikti.

KRISTINA. Tėti, o toji Marti – nuo-sta-bi!

GREGORAS. Kas tokia, panele?

KRISTINA. Nagi, Marti! Emilija Marti!

GREGORAS. Kas ji tokia?

KRISTINA. Jūs nieko nežinote? Tai didžiausia pasaulio dainininkė. Šiandien vakare dainuoja... Rytą su mumis repetavo... Tėti!

VITEKAS. Ko gi?

KRISTINA. Tėti, aš... aš... mesiu teatrą! Aš ten nebūsiu! Jokių būdu, jokių būdu! (*Užsikūkčiojusi nesigręžia*)

VITEKAS (*Bėga prie jos*). Krista, kas tave nuskriaudė?

KRISTINA. Todėl, kad aš... nieko... nemoku! Tėti, toji Marti... Aš... Kad tu būtum ją girdėjęs... Ne, aš niekada nedainuosiu!

VITEKAS. Še tau gražiausia! O balselį ji turi... Eik tu, eik, kvailute! Nusiramink, dukrele!

GREGORAS. Ką gali žinoti, panele: o gal ta garsioji Marti jums pavydi.

KRISTINA. O ko?

GREGORAS. Jūsų jaunystės.

VITEKAS. Iš tikrųjų! Na, matai, Krista. Čia ponas Gregoras. Palauk, kai būsi jo amžiaus... Kiek metų toji Marti?

KRISTINA. Nežinau. To... niekas... nepasakys. Apie trisdešimt.

VITEKAS. Va matai – trisdešimt! Tai jau geras amželis, vaikuti!

KRISTINA. O gražumėlis! Dieve, kokia graži!

VITEKAS. Atleiskit – trisdešimt metų! Tai jau, žinote!.. Palauk, kai tau bus...

GREGORAS. Šį vakarą nueisiu į teatrą, panele. Bet ne Marti pasižiūrėti. Jūsų.

KRISTINA. Jei kas nežiūrėtų į Marti, būtų paskutinis asilas. Ir dar aklas.

GREGORAS. Dėkoju. Man jau užtenka.

VITEKAS. Ta-aip, jos kandus liežuvėlis.

KRISTINA. Kam gi kalbėt apie Marti, jos dar nemačius. Visi dėl jos iš proto kraustosi! Visi!

Jeina dr. Kolenatas.

KOLENATAS. O, žiūrėkit – Kristinka! Sveika gyva... Aha, ir ponas klientas čia. Kaip laikotės?

GREGORAS. Kaip ten pasibaigė?

KOLENATAS. Dar niekaip. Aukščiausiasis teismas ką tik išėjo...

GREGORAS. ...pasitarti?

KOLENATAS. Ne, pietų.

GREGORAS. O sprendimas?

KOLENATAS. Po pietų, gerbiamasis. Turėkite kantrybės. Ar jau pietavote?

VITEKAS. Ak, dieve, dieve!

KOLENATAS. Kas atsitiko?

VITEKAS. Gaila tokio puikaus proceso.

GREGORAS (*Atsisėdęs*). Ir vėl laukti! Tai baisu!

KRISTINA (*Vitekui*). Na eime, tėti!

KOLENATAS. Kaip gyvuoji, Kristinka? Aš taip džiaugiuosi vėl tave pamatęs!

GREGORAS. Daktare, sakykit atvirai: kokios mūsų galimybės?

KOLENATAS. Lia-lia!

GREGORAS. Menkos?

KOLENATAS. Klausykite, drauguži, ar aš daviau jums kada kokių vilčių?

GREGORAS. Tai kodėl tada... kodėl...

KOLENATAS. Kodėl vedu šią jūsų bylą? Ogi todėl, kad jus paveldėjau, bičiuli. Jus, Viteką, štai aną biurą. Ko jūs norite? Gregoro byla paveldima kaip liga. Be to, ji nieko jums nekainuoja.

GREGORAS. Su kaupu gausit, kai laimėsiu.

KOLENATAS. Tik tuo ir guodžiuosi.

GREGORAS. Tai jūs galvojate...

KOLENATAS. Jei norite žinoti – taip.

GREGORAS. ...mes pralaimėsime?

KOLENATAS. Savaime aišku.

GREGORAS (*Prislėgtas*). Gerai.

KOLENATAS. Bet nusišauti dar neskubėkit.

KRISTINA. Tėti, jis nori nusišauti?

GREGORAS (*Susitvardęs*). Ką jūs, panele. Juk mes susitarėm, kad šį vakarą nueisiu jūsų pažiūrėti.

KRISTINA. Tik ne manęs.

Durų skambutis.

VITEKAS. Kas ten dar... Pasakysiu, kad jūsų nėra. (*Išeidamas*) Tegų sau nešdinasi! Tegų nešdinasi!

KOLENATAS. Viešpatie, kaip ta Kristinka išaugo! Netrukus tikra moteris bus.

KRISTINA. Oi, jūs pažiūrėkit!

KOLENATAS. Kas yra?

KRISTINA. Tas ponas... kaip baisia išbalo!

GREGORAS. Aš? Atleiskit, panele. Truputį persišaldžiau.

VITEKAS (*Už durų*). Čia prašom. Taip, prašom. Malonėkite.

Įeina Emilija Marti, paskui ją – Vitekas.

KRISTINA. Viešpatie, tai Marti!

EMILIJA (*Tarpduryje*). Doktoras Kolenatas?

KOLENATAS. Taip. Kuo galiu patarnauti?

EMILIJA. Aš esu Marti. Atėjau pas jus dėl bylos...

KOLENATAS (*Žemai nusilenkęs, rodo į savo kabinetą*). Prašom, malonėkite!

EMILIJA. ...dėl Gregoro bylos.

GREGORAS. Ką? Gerbiamoji ponias...

EMILIJA. Aš netekėjusi.

KOLENATAS. Panele Marti, tai ponas Gregoras, mano įgaliotojas.

EMILIJA (*Nužvelgia Gregorą*). Šitas? Jis gali pasilikti. (*Atsisėda*)

VITEKAS (*Stumia Kristą pro duris*). Eik, Krista, eik! (*Nusilenkęs išeina pirštų galais*)

EMILIJA. Tą mergaitę kažkur jau esu mačiusi.

KOLENATAS (*Uždaro duris*). Panele Marti, man didžiulė garbė...

EMILIJA. Oi, nereikia. Tai jūs tas advokatas...

KOLENATAS (*Atsisėda prieš ją*). Jūsų paslaugoms.

EMILIJA. ...kuris veda šito Gregoro bylą?..

GREGORAS. Tai yra – mano.

EMILIJA. ...dėl Pepi Pruso palikimo?

KOLENATAS. Tai yra barono Josefo Ferdinando Pruso, mirusio 1827-aisiais metais.

EMILIJA. Ką jūs, jis jau miręs?

KOLENATAS. Deja. Ir beveik prieš šimtą metų.

EMILIJA. Vargšelis. Aš nė nežinojau.

KOLENATAS. Ak, taip. Kuo dar galiu jums patarnauti?

EMILIJA (*Atsistoja*). O, aš nenoriu jūsų gaišinti.

KOLENATAS (*Atsistoja*). Pardon, panele. Aš manau, kad jūs ne be pagrindo atsilankėte.

EMILIJA. Ne. (*Vėl atsisėda*) Aš norėjau jums kai ką pasakyti.

KOLENATAS (*Atsisėda*). Ryšium su Gregoro byla?

EMILIJA. Galbūt.

KOLENATAS. Bet jūs gi svetimšalė, tiesa?

EMILIJA. Taip. Ir tik šiandien rytą sužinojau apie jūsų... apie šito pono procesą. Visai atsitiktinai.

KOLENATAS. Štai kaip!

EMILIJA. Tik iš laikraščių, suprantate? Ieškau, kas ten rašoma apie mane, ir staiga žiūriu: „Paskutinė Gregoro-Pruso proceso diena“. Koks atsitiktinumas, tiesa?

KOLENATAS. Ką gi, visi laikraščiai apie tai rašė.

EMILIJA. Kadangi aš... atsitiktinai... Kadangi aš kai ką prisiminiau... Trumpai tariant, ar jūs galite man kai ką pasakyti apie tą procesą?

KOLENATAS. Klauskit, ko tik norite. Prašom.

EMILIJA. Aš apie tai nieko nežinau.

KOLENATAS. Ničnieko? Nė žodžio?

EMILIJA. Aš pirmą kartą girdžiu.

KOLENATAS. Tačiau... atleiskite... tada aš nesuprantu, kodėl jūs domitės...

GREGORAS. Papasakokit, daktare.

KOLENATAS. Ką gi, panele, tai toks apipelėjęs procesas.

EMILIJA. Bet Gregoras – teisėtas paveldėtojas, taip?

KOLENATAS. Atrodo, taip. Bet su tuo dar nieko nelaimėsi.

GREGORAS. Jūs pradėkite.

EMILIJA. Nors bendrai bruožais.

KOLENATAS. Na, jeigu jums malonu klausytis... (*Atsilošia krėslė ir paskubomis ima berti*) Taigi apie 1820 metus baronų Prusų žemės – tai yra Semonicės, Loukovo, Nova Vesės, Kenigsdorfo ir kiti dvarai – priklausė silpnapročiui baronui Josefui Ferdinandui Prusui...

EMILIJA. Pepi buvo silpnapročis? O ne!

KOLENATAS. Na, galbūt, keistuolis.

EMILIJA. Verčiau sakykite – nelaimingas.

KOLENATAS. Pardon, to mes negalime žinoti.

EMILIJA. Jūs, aišku, nežinote.

KOLENATAS. Tiek to, nesiginčysim. Taigi Josefas Ferdinandas Prusas, kuris mirė 1827 metais, viengungis, bevaikis ir nepalikęs testamentą...

EMILIJA. Nuo ko numirė?

KOLENATAS. Nuo smegenų uždegimo ar panašiai. Paveldėtoju tapo jo pusbrolis lenkų baronas Emerichas Prusas-Zabže-Pinskis. Jam iškėlė ieškinį dėl viso palikimo kažkoks grafas Sefazis de Marošvaras, veliono motinos sūnėnas, tačiau šiaip jis mūsų nedomina. O dėl Loukovo dvaro iškėlė ieškinį kažkoks Ferdinandas Karelas Gregoras, atseit, mano kliento prosenelis.

EMILIJA. Kada?

KOLENATAS. Tuojau po Pruso mirties – 1827 metais.

EMILIJA. Palaukit: tai Ferdi tada turėjo būti dar vaikas.

KOLENATAS. Tikra teisybė. Tada jis buvo Terezės akademijos auklėtinis, ir jam atstovavo advokatas iš Vienos. Jo Loukovo dvaro ieškinys buvo paremtas tokiu faktu: pirmiausia – velionis metus prieš mirtį pats asmeniškai, „hochpersönlich“, atvyko pas Terezės akademijos viršininką ir pareiškė, kad „das obengenannte Gut samt Schloss, Höfen, Meierhöfen und Inventar“, atseit, visą išvardytą turtą paliekąs „des Genannten Minderjährigen“, vadinasi, minėtojo nepilnamečio Gregoro nuosavybėje, ir jis, „falls und sobald er majorenn wird“, taip sakant, sulaukęs pilnų metų, privalęs perimti „in Besitz und Eigentum“, tai yra į savo rankas minėtąjį turtą. Tiek apie šį faktą. Be to, tasai nepilnametis – dar prie velionio gyvos galvos ir jo paties nurodymu – gaudavo minėtojo dvaro pajamas ir ataskaitas su įrašytu titulu „Besitzer und Eigentümer des Gutes Loukov“, o tai jau yra vadinamojo natūralaus valdymo įrodymas.

EMILIJA. Jei taip, tai viskas aišku, tiesa?

KOLENATAS. Pardon. Baronas Emerichas Prusas viską užprotestavo, remdamasis tuo, kad minėtojo turto dovanojimas nebuvo užfiksuotas raštu, tai yra neįtrauktas į žemėvaldos knygas, velionis nepalikęs testamentą, dargi atvirkiškai – „hingegen“ mirties patale žodžiu paskyręs tąjį turtą kitam asmeniui...

EMILIJA. Negali būti! Kokiam asmeniui?

KOLENATAS. Čia ir yra kabliukas, panele. Palaukit, aš jums tuojau perskaitysiu. (*Užlipa kopėtelėmis prie registratūros*) Tai toks spektaklis, pamatysite. Aha, štai kur. (*Ištraukia Gregoro aplanką, atsisėda ant viršutinio laiptelio ir skubiai varto lapus*) Aha. „Das während des Ablebens des hochwohlgeborenen Majorats Herrn Freiherrn Prus Josef Ferdinand von Semonitz vorgenommene Protokoll usw.“ Taigi, panele, paskutinės valios paliudijimas, pasirašytas kažkokio kunigo, gydytojo ir notaro prie Josefo Pruso mirties patalo. Štai kas pasakyta: „...mirštantysis... smarkiai krečiamas karštligės... paklaustas pasirašiusiojo notaro, ar turįs dar kokių pageidavimų... kelis kartus pasakė... „wiederholten Male“... kad Loukovo dvaras – „das Allodium Loukov... Herrn Mach Gregor zukommen soll...“ (*Užverčia aplanką*) Herrn Mach Gregor. (*Įdeda aplanką į vietą*) Kažkokiam ponui Machui, panele. Kažkokiam Gregorui Machui, arba čekiška Ržehoržui Machui, taigi nežinomam ir niekur nesurandamam asmeniui. (*Lieka sėdėti viršuje*)

EMILIJA. Bet juk ten apsirikimas! Pepi neabejotinai turėjo galvoje Gregorą, Ferdi Gregorą!

KOLENATAS. Tikriausiai taip, panele, bet kas parašyta – parašyta. Tiesa, minėtasis Gregoras prieštaravo, kad žodis „Machas“ sakytiniame testamente atsiradęs gerai nenugirdus arba dėl rašybos klaidos, kad „Gregoras“ turi būti pavardė, o ne vardas ir t. t. Bet *litera scripta valet* – ir Emerichas Prusas pasiėmė Loukovą ir visą palikimą.

EMILIJA. O Gregoras?

KOLENATAS. Gregoras – nieko. Netrukus tas pusbrolis Sefazis – iš visko sprendžiant, didžiai apsuktus niekšas, kažkur ištraukė tipą, kuris vadinosi Ržehoržas Machas. Tas Machas teisme pareiškė, kad velionis, girdi, jam turėjęs slaptų įsipareigojimų... ir, atseit, labai intymaus pobūdžio...

EMILIJA. Tai melas!

KOLENATAS. Tikriausiai. Ir kad jis pretenduojąs į Loukovo dvarą. Netrukus Ržehoržas Machas dingio, ponui Sefaziui notariniu įgaliojimu perleidęs visas savo teises į Loukovą... Už kokią sumą – istorija nutyli. Tada tas kavalierius Sefazis jo vardu pradėjo bylinėtis dėl Loukovo, ir įsivaizduokite – bylą laimėjo. Loukovas buvo perduotas jam.

EMILIJA. Tai absurdas!

KOLENATAS. Komediya, tiesa? O tada minėtasis Gregoras pradėjo procesą prieš Sefazj: kad anas Ržehoržas Machas nesąs de jure Loukovo paveldėtojas, kad velionis sakytinį testamentą padaręs krečiamas karštligės ir taip toliau. Po ilgo bylinėjimosi jis laimėjo, ankstesnis teismo sprendimas buvo panaikintas, bet Loukovas atiteko ne Gregorui, o vėl Emerichui Prusui, suprantate?

GREGORAS. Ir visa tai vadinama teisingumu, panele.

EMILIJA. O kodėl ne Gregorui?

KOLENATAS. Et, gerbiamoji – dėl tokių bei anokių aukštų formalybių, taip pat remiantis tuo, kad nei Ržehoržas Machas, nei Ferdinandas Karelas Gregoras neturėjo su velioniu giminytės ryšių...

EMILIJA. Palaukit! Juk tai buvo jo sūnus!

KOLENATAS. Kas? Kieno sūnus?

EMILIJA. Gregoras! Juk Ferdi buvo Pepi sūnus!

GREGORAS (*Pašoka*). Jo sūnus? Iš kur jūs žinot?

KOLENATAS (*Riste nusirita nuo kopėtėlių*). Jo sūnus? O kas buvo, sakykit, jo motina?

EMILIJA. Motina? Tai buvo... tai buvo Elian Mak Gregor, Vienos imperatoriškosios operos dainininkė.

GREGORAS. Kuo pavarde?

EMILIJA. Mak Gregor. Tai škotiška pavardė.

GREGORAS. Girdite, daktare! Mak Gregor! Mak! Mak, o ne Mach! Suprantate?

KOLENATAS (*Atsisėda*). Žinoma. O kodėl, panele, jos sūnaus pavardė ne Mak Gregoras?

EMILIJA. Dėl motinos... juk Ferdi net nepažinojo savo motinos.

KOLENATAS. Ak, taip. O ar jūs, panele, turit kokių nors įrodymų?

EMILIJA. Nežinau. Jūs pasakokite toliau.

KOLENATAS. Taigi toliau. Nuo to laiko ginčas dėl Loukovo dvaro tęsiasi su pertraukomis ir nepastovia sėkme ligi mūsų dienų – beveik šimtą metų bylinėjasi kelios Prusų, Sefazių ir Gregorų kartos, pasiremamos solidžia advokatų Kolenatų pagalba. Su ta pagalba paskutinis Gregoras taip tik šiandien po pietų galutinai pralaimės bylą. Štai ir viskas.

EMILIJA. Ar tas Loukovas yra vertas tokio vargo?

GREGORAS. O kaipgi.

KOLENATAS. Matote, praėjusio šimtmečio antroje pusėje Loukovo žemėse buvo įrengtos anglies kasyklos. Jų vertę net apytikriai sunku paskaičiuoti. Galbūt, apie pusantro šimto milijonų.

EMILIJA. Ir daugiau nieko?

GREGORAS. Taip, daugiau nieko. Man ir tiek užtektų.

KOLENATAS. Ar jūs, panele, dar turite kokių klausimų?

EMILIJA. Taip. Ko jums reikia tam procesui laimėti?

KOLENATAS. Ką gi, man labiausiai praverstų tvarkingai surašytas testamentas.

EMILIJA. O jūs žinote, kad toks yra?

KOLENATAS. Deja, jo nėra.

EMILIJA. Kai kvaila!

KOLENATAS. Be abejo. *(Atsistoja)* Dar yra klausimų?

EMILIJA. Taip. Kam priklauso dabar senieji Pruso namai?

GREGORAS. Mano priešininkui Jaroslavui Prusui.

EMILIJA. O kaip vadinasi tos spintos, kur sukraunami seni dokumentai?

GREGORAS. Archyvas.

KOLENATAS. Registratūra.

EMILIJA. Tad klausykite: Pruso namuose buvo tokia spinta. Kiekvienas stalčius pažymėtas data. Ten Pepi laikė senas ataskaitas, sąskaitas ir kitokį šlamštą, suprantate?

KOLENATAS. Taip, šitaip daroma.

EMILIJA. O ant vieno stalčiaus buvo data: 1816. Kaip tik tuomet Pepi susipažino su ta Elian Mak Gregor. Vienos kongrese ar kažkur kitur.

KOLENATAS. Aha!

EMILIJA. Tuose stalčiuose jis laikė visus Elian laiškus.

KOLENATAS. *(Atsisėda)*. Iš kur jūs žinote?

EMILIJA. Neklausinėkit.

KOLENATAS. Atleiskite. Jūsų valia.

EMILIJA. Ten taip pat buvo valdytojų ir kitų panašių žmonių laišakai, suprantate? Trumpai sakant, krūva senų popierių.

KOLENATAS. Aha.

EMILIJA. Jūs manote, kad juos kas nors sudegino?

KOLENATAS. Galbūt. Visai galimas dalykas. Pagaliau – pamatysim.

EMILIJA. Jūs nuvyksite pažiūrėti?

KOLENATAS. Būtinai. Žinoma, jei ponas Prusas leis.

EMILIJA. O jei neleis?

KOLENATAS. Ką padarysi!

EMILIJA. Tada tuos popierius turėsit gauti kitokiu būdu, suprantat?

KOLENATAS. Taip, vidunaktį su virvinėmis kopėčiomis, visrakčiu ir taip toliau. Ak, nieko sau nuomonė apie advokatus, panele!

EMILIJA. Bet jūs turit gauti tuos dokumentus!

KOLENATAS. Ką gi, pamatysim. O toliau?

EMILIJA. Jeigu dar ten yra tie laiškai... tai tarp jų... guli toks didelis geltonas vokas...

KOLENATAS. O jame...

EMILIJA. Pruso testamentas. Rašytas jo paties ranka ir užantspauduotas.

KOLENATAS (*Atsistoja*). O viešpatie!

GREGORAS (*Pašoka*). Jūs tikrai žinote?

KOLENATAS. Sakykit, kas tame testamente? Kas ten parašyta?

EMILIJA. Na, Pepi palieka... Loukovo dvarą... savo nesantuokiniam sūnui Ferdinandui... gimusiam Loukove... tokią ir tokią dieną. Datą užmiršau.

KOLENATAS. Iš tikrųjų?

EMILIJA. Iš tikrųjų.

KOLENATAS. O vokas užantspauduotas?

EMILIJA. Taip.

KOLENATAS. Paties Josefo Pruso antspaudu.

EMILIJA. Taip.

KOLENATAS. Ačiū. (*Atsisėda*) Kodėl jūs, panele, mus laikote kvailėliais?

EMILIJA. Aš? Ak, taip, jūs manim netikite.

KOLENATAS. Žinoma, ne. Nė vienu jūsų žodžiu.

GREGORAS. O aš tikiu! Kaip jūs drįstat...

KOLENATAS. Atsikvošėkite. Jeigu vokas užantspauduotas, tai kaip gali žinoti, kas jame parašyta? Na, pasakykit!

GREGORAS. Tačiau...

KOLENATAS. Prieš visą šimtą metų užantspauduotame voke!

GREGORAS. Vis dėlto...

KOLENATAS. Ir dar svetimuos namuos! Nebūkit vaikas, Gregorai.

GREGORAS. Aš tikiu, ir viskas!

KOLENATAS. Kaip sau norite. Mieloji panele Marti, jūs turit nepaprastą, nepaprastą dievo dovaną... sekti pasakas. O iš tikrųjų – tokią savotišką silpnybę. Ir dažnai jums taip būna?

GREGORAS. O, bent patylėtumėt!

KOLENATAS. Gerai, gerai, tylėsiu kaip grabas. Būsiu absoliučiai diskretiškas, panele.

GREGORAS. O, žinote, daktare, aš tikiu kiekvienu panelės žodžiu...

EMILIJA. Jūs tikras džentelmenas.

GREGORAS. ...todėl arba tučtuojau važiuokit į Pruso namus ir pareikalaukit 1816 metų dokumentų...

KOLENATAS. To tai jau nebus. Arba?..

GREGORAS. ...arba aš, atsivertęs telefonų knygą, paprašysiu tos paslaugos pirmą pasitaikiusį advokatą ir pavesiu jam Gregoro bylą.

KOLENATAS. Jūsų šventa valia.

GREGORAS. Gerai. *(Eina prie telefono ir varto abonentų knygą)*

KOLENATAS *(Žengdamas artyn)*. Klausykit, Gregorai, užteks kvailioti. Juk mes bičiuliai esame, tiesa? Kiek pamenu, aš net jūsų globėju esu buvęs.

GREGORAS. Dr. Abelis Alfredas, dvidešimt septyni šešiasdešimt vienas.

KOLENATAS. Žmogau, bent jau šito neimkit! Tai mano paskutinis patarimas. Jeigu tikrai norit sužlugdyti...

GREGORAS *(I ragelį)*. Alio! Dvidešimt septyni šešiasdešimt vienas?

EMILIJA. Puiku, Gregorai!

KOLENATAS. Nedarykite gėdos! Negi mūsų paveldėjimo bylą jūs perduosite tokiam...

GREGORAS *(I telefoną)*. Daktaras Abelis? Kalba Gregoras iš advokato...

KOLENATAS *(Atima iš jo ragelį)*. Palaukit. Aš važiuoju.

GREGORAS. Pas Prusą?

KOLENATAS. Nors ir pas patį velnią. Bet jūs iš čia nekelkite nė kojos.

GREGORAS. Daktare, jei po valandos negrįšite, aš paskambinsiu...

KOLENATAS. Užsičiaupkit!.. Pardon, panele. Žiūrėkite, visai neišveskit jo iš proto. *(Išbėga)*

GREGORAS. Pagaliau.

EMILIJA. Ar jis iš tiesų toks kvailas?

GREGORAS. Ne. Jis grynas praktikas. Ir netiki, kad gali būti stebuklą. O aš visada laukiau stebuklo, ir štai atėjęt jūs. Leiskit jums padėkoti.

EMILIJA. Ką jūs, neverta.

GREGORAS. Žinote, aš beveik įsitikinęs, jog... jog tas testamentas tikrai atsiras. Pats nesuprantu, kodėl jumis taip neišpasakytai tikiu. Gal todėl, kad jūs tokia graži.

EMILIJA. Kiek jums metų?

GREGORAS. Trisdešimt ketveri. Aš, panele Marti, nuo pat mažumės gyvenau mintimi, kaip gauti tuos milijonus. Jūs net neįsivaizduojate, ką tai reiškia. Gyvenau lyg apkvaitęs, kitaip neįstengiau... Jeigu jūs nebūtumėt atėjusi...

EMILIJA. Skolos?

GREGORAS. Taip. Šiąnakt man veikiausiai būtų reikėję nusišauti.

EMILIJA. Absurdas.

GREGORAS. Nieko nuo jūsų neslepiu, panele. Pagalbos iš niekur nebebuvo. Ir staiga pasirodote jūs, pasirodote dievaižin iš kur – garsenybė, nuostabi, paslaptinga... ir gelbstite mane!.. Ko jūs taip juokiatės? Ko jūs iš manęs juokiatės?

EMILIJA. Kvailystės. Šiaip sau.

GREGORAS. Užteks. Nebekalbėsiu apie save. Klausykit, panele, mudu čia vieni. Maldauju jus, pasakykit! Išaiškinkit man viską!

EMILIJA. O ką daugiau? Aš jau pakankamai esu pasakiusi.

GREGORAS. Tai mūsų šeimos reikalai. Netgi kai kurios... šeimos paslaptys. Kažkoku nesuprantamu būdu jos atskleistos jums. Dėl dievo meilės, pasakykit man viską! (*Emilija purto galvą*) Negalite?

EMILIJA. Nenoriu.

GREGORAS. Iš kur jūs žinote apie tuos laiškus? Iš kur žinot apie testamentą? Koku būdu? Ar seniai? Kas viską jums pasakė? Su kuo jūs susisaisčiusi? Supraskite, aš... turiu žinoti, kas už to slypi. Kas jūs? Ką visa tai reiškia?

EMILIJA. Stebuklas.

GREGORAS. Taip, stebuklas. Bet kiekvienas stebuklas turi būti paaiškintas. O kitaip... kitaip jis nepakenčiamas. Kodėl jūs atėjote?

EMILIJA. Kaip matote. Jums padėti.

GREGORAS. Kodėl norit man padėti? Kodėl būtent man? Kas jums iš to?

EMILIJA. Tai jau mano dalykas.

GREGORAS. Ir mano. Panele Marti, aš jums būsiu dėkingas už viską – už turtą, už pačią gyvybę, bet pasakykit: ką aš turiu paklot po jūsų kojomis?

EMILIJA. Ką jūs turite galvoje?

GREGORAS. Ką aš turėčiau jums už visa tai pasiūlyti, panele Marti?

EMILIJA. Ak, štai kas – jūs norite man duoti... Kaip tatai vadinama – kurtažas, taip?

GREGORAS. Gink dieve, tik ne šitaip! Vadinkite tatai paprasčiausiai atsidėkojimu. Argi tai žeminantis dalykas, jeigu...

EMILIJA. O ne, man savų užtenka.

GREGORAS. Atleiskite, bet pinigų tik vargšui visada užtenka. Turtuoliui – niekada.

EMILIJA (*Užsiplieskia*). Jūs tik pažiūrėkite! Tas akiplėša man siūlo pinigus.

GREGORAS (*Jsižeidęs*). Atleiskite, bet aš negaliu priimti... labdarybės. (*Pauzė*) Panele, visi jus vadina dieviškąja Marti. Tačiau mūsų žemiškajame pasaulyje ir pasakų karalaitis pareikalautų... atpildo už tokią paslaugą. Tai normalu ir įprasta. Supraskite, aš kalbu apie milijonus.

EMILIJA. Jau milijonus dalina, tas mažvaikis! (*Eina prie lango, žiūri į lauką*)

GREGORAS. Kodėl jūs su manim kalbat kaip su vaiku? Aš atiduočiau pusę palikimo, jeigu... Panele Marti!

EMILIJA. Na?

GREGORAS. Tiesiog nepakenčiama – aš toks mažas jaučiuosi šalia jūsų. (*Pauzė*)

EMILIJA (*Atsigręžusi*). Kuo tu vardu?

GREGORAS. Ką?

EMILIJA. Kuo tu vardu?

GREGORAS. Gregoras.

EMILIJA. Kaip?

GREGORAS. Mak Gregoras.

EMILIJA. Aš vardo klausiu, kvailuti!

GREGORAS. Albertas.

EMILIJA. Mama tave vadina Bertiku, taip?

GREGORAS. Taip. Bet mano motina jau mirusi.

EMILIJA. Ak, visi kada nors miršta. *(Pauzė)*

GREGORAS. O kokio buvo... Elian Mak Gregor?

EMILIJA. Pagaliau! Kaip čia tau atėjo į galvą teirautis apie ją?

GREGORAS. Ar jūs ką žinot apie ją? Kas ji buvo?

EMILIJA. Garsi dainininkė.

GREGORAS. Ar graži?

EMILIJA. Graži.

GREGORAS. Ir mylėjo mano... proprosenelį?

EMILIJA. Taip. Turbūt. Savotiškai.

GREGORAS. Kada ji numirė?

EMILIJA. ...Nežinau. Užteks, Bertikai. Kada nors kitą kartą. *(Pauzė)*

GREGORAS *(Prieina prie jos)*. Emilija!

EMILIJA. Aš tau ne Emilija.

GREGORAS. Tai kas aš jums? Dėl dievo meilės, neerzinkit manęs! Nežeminkit! Įsivaizduokit valandėlę, kad aš nieko jums neskolingas, kad esate vien graži moteris ir... kai ką sužavėjot. Klausykit, aš norėčiau jums pasakyti... Jus matau primą kartą... Ne, nesijuokit iš manęs! Jūs neapsakomai ekstravagantiška.

EMILIJA. Aš nesijuokiu, Bertikai. Tu nesikraustyk iš proto.

GREGORAS. Aš jau išsikrausčiau. Niekada nebuvau toks išprotėjęs, kaip dabar. Jūs, jūs baisiausiai jaudinate. Kaip kovos aliarmas. Ar matėte kada, kaip liejasi kraujas? Nuo to žmogus įsiunta, beveik pakvaišta. O į jus vos tik pažvelgęs, pajunti: jūs kažkuo be galo stulbinate. Jūs daug ką esat išgyvenusi? Klausykit, aš nesuprantu, kaip ligi šiol niekas jūsų neužmušė.

EMILIJA. Liaukis!

GREGORAS. Leiskit man pasakyti! Jūs buvotė su manimi šiurkšti, o tokiais atvejais žmogus prarandi nuovoką. Vos tik įėjote, ir tvokstelėjo į mane kažkas... tartum iš kokio žaidro. Kas tai? Žmogus tai greit pajunta ir kaip žvėris stoja piestu. Jūs pažadinat baisius instinktus. Ar jums kas nors kalbėjo apie tai? Emilija, jūs gi žinot, kokia esat graži!

EMILIJA (*Nuvargusi*). Graži? Oi, nekalbėk taip! Žiūrėk!

GREGORAS. Dėl dievo meilės, ką jūs darot? Koks jūsų veidas? (*Traukiasi atatupstas*) Emilija, nedarykit jūs taip! Dabar... dabar jūs atrodote tokia sena! Tai klaiku!

EMILIJA (*Tyliai*). Na, matai. Eik, eik, Bertikai, palik mane! (*Pauzė*)

GREGORAS. Atleiskit, aš buvau... Pats nežinau, ką darau. (*Atsisėda*) Aš juokingas, taip?

EMILIJA. Bertikai, aš labai sena atrodau?

GREGORAS (*Nežiūrėdamas į ją*). Ne, jūs graži. Graži, nors kraustykis iš proto.

EMILIJA. Žinai, ką tu man galėtum duoti?

GREGORAS (*Pakelia galvą*). Ką?

EMILIJA. Juk tu patsai man siūlei... Žinai, ko aš norėčiau iš tavęs?

GREGORAS. Viskas priklauso jums.

EMILIJA. Klausyk, Bertikai, tu moki graikų kalbą?

GREGORAS. Ne.

EMILIJA. Na štai, vadinasi, tau jis bevertis. Atiduok man tą graikišką rankraštį!

GREGORAS. Kokį?

EMILIJA. Tą, kur buvo gavęs Ferdis, tavo prosenelis, Gregoras, supranti? Iš Pepi Pruso. Tai tikrai... atminimas. Atiduosi man?

GREGORAS. Kad aš jokio rankraščio nežinau.

EMILIJA. Nekalbėk niekų, jis turi būti pas tave! Juk Pepi buvo pažadėjęs jį atiduoti sūnui! Dėl dievo meilės, Albertai, sakyk, kad jį turi!

GREGORAS. Neturiu.

EMILIJA (*Staigiai atsistoja*). Ką? Nemeluok! Juk tu turi, taip?

GREGORAS (*Atsistoja*). Neturiu.

EMILIJA. Kvailuti! Aš jo noriu! Aš turiu jį gaut, girdi? Surask man!

GREGORAS. Tai kur jis?

EMILIJA. Ką aš žinau? Ieškok! Atnešk man! Dėl to ir atvažiavau čia... Bertikai!

GREGORAS. Taip.

EMILIJA. Kur jis? Pasuk truputį galvą, dėl dievo meilės!

GREGORAS. Gal jis pas Prusą?

EMILIJA. Tai paimk iš jo! Padėk... padėk man... (*Telefono skambutis*)

GREGORAS. Luktelėkit. (*Bėga prie telefono*)

EMILIJA (*Sudrimba į krėslą*). Dėl dievo meilės, surask, surask jį!

GREGORAS (*Į ragelį*). Alio! Čia daktaro Kolenato kanceliarija... Ne, nėra... Gal ką perduoti? Čia Gregoras... Tas pats... Taip... Gerai. Nuoširdžiai dėkoju... (*Pakabina ragelį*) Baigta.

EMILIJA. Kas?

GREGORAS. Gregoro-Pruso byla. Aukščiausiasis teismas ką tik paskelbė sprendimą. Kol kas tik neoficiali informacija.

EMILIJA. Ir kaip?

GREGORAS. Pralaimėjau. *(Pauzė)*

EMILIJA. Negi tas asilas tavo advokatas negalėjo truputėlį užvilinti?

GREGORAS *(Tylėdamas gūžteli pečiais).*

EMILIJA. Tačiau tu dar gali paduoti kasaciją, tiesa?

GREGORAS. Nežinau. Manau, kad ne.

EMILIJA. Kaip kvaila. *(Pauzė)* Klausyk, Bertikai, aš sumokėsiu tavo skolas, girdi?

GREGORAS. Et, kas aš jums? Nenoriu.

EMILIJA. Tylėk! Sumokėsiu, ir viskas. O tu padėsi man surasti tą rankraštį.

GREGORAS. Emilija...

EMILIJA. Iškviesk man automobilį...

Skubėdamas įeina dr. Kolenatas, paskui jį – Prusas.

KOLENATAS. Radom! Radom! *(Puola prieš Emiliją ant kelių)* Nuolankiausiai meldžiu atleisti, gerbiamoji panele. Aš senas kvailas avinas, o jūs – aiškiaregė.

PRUSAS *(Paduoda Gregorui ranką).* Sveikinu su puikiu testamentu.

GREGORAS. Neverta. Jūs ką tik laimėjote bylą.

PRUSAS. Bet jūs, turbūt, reikalausite ją persvarstyti?

GREGORAS. Ką?

KOLENATAS *(Pakildamas).* Savaime aišku, mielas! Dabar aš pareikalausiu persvarstyti mūsų bylą.

EMILIJA. Jūs viską ten radote?

KOLENATAS. Žinoma: testamentą, laiškus ir dar šį tą...

PRUSAS. Prašyčiau pristatyti mane.

KOLENATAS. Ak, pardon. Panele Marti, tai ponas Prusas, didžiausias mūsų priešas.

EMILIJA. Malonu. O kur tie laiškai?

KOLENATAS. Kokie?

EMILIJA. Kuriuos rašė Elian.

PRUSAS. Kol kas pas mane. Ponas Gregoras dėl jų gali būti ramus.

EMILIJA. Jis atgaus juos?

PRUSAS. Jeigu jam teks palikimas – tada taip. Savo... panelės prosenelės atminimui.

EMILIJA. Klausyk, Bertikai...

PRUSAS. Aha, judu geri pažįstami. Aš taip ir maniau.

GREGORAS. Pardon, su panele Marti susipažinau tiktai...

EMILIJA. Tylėk! Tuos laiškus paskui man gražinsi, Bertikai, gerai?

PRUSAS. Gražins? Argi jie kada nors buvo jūsų?

EMILIJA. O ne. Tačiau Bertikas juos atiduos man.

PRUSAS. Aš jums, panele, neapsakomai dėkingas už tą išaiškinimą. Pagaliau žmogus sužinai, ką namuose turi. Už tai mielai jums įteikčiau gražią puokštę.

EMILIJA. Jūs nelabai dosnus. Bertikas man daugiau siūlė.

PRUSAS. Visą vežimą gėlių, taip?

EMILIJA. Ne, aš nė nebežinau, kiek milijonų.

PRUSAS. Ir jūs priėmėt?

EMILIJA. Gink dieve.

PRUSAS. Gerai padarėt. Niekad nereikia dalintis meškos kailio, kol dar ji miške.

EMILIJA. Negi dar ko nors trūksta?

PRUSAS. Na, apskritai kai kurių mažmožių. Pavyzdžiui, įrodymo, kad tas sūnus Ferdinandas yra tikrai Ferdinandas Gregoras. Juristai, žinote, priekabūs žmonės.

EMILIJA. Kokio nors raštiško... įrodymo?

PRUSAS. Bent jau tokio.

EMILIJA. Gerai. Daktare, rytoj rytą atsiųsiu jums tokį raštą.

KOLENATAS. Kaip tai – jūs jį vežiojatės drauge? Dėl dievo meilės!

EMILIJA (*Griežtai*). Ir ko čia stebėtis?

KOLENATAS. Ką jūs, ką jūs, aš jau niekuo nesistebiu. Gregorai, paskambinkit kad ir tam dvidešimt septyni šešiasdešimt vienas.

GREGORAS. Daktarui Abeliui? Kodėl?

KOLENATAS. Todėl, mielas, jog man atrodo, kad... kad... Na, pamatysim.

PRUSAS. Geriau priimkit mano puokštę, panele Marti.

EMILIJA. Kodėl?

PRUSAS. Tai kur kas tikresnis dalykas.

UŽDANGA

ANTRAS VEIKSMAS

Tuščia didelio teatro scena, dar ne visai sutvarkyta po vakarykščio spektaklio: butaforija, suvyniotos dekoracijos, įvairūs prožektoriai, pliki ir tušti užkulisiai. Avanscenoje ant paaukštavimo – butaforinis sostas.

VALYTOJA. Viešpatie, koks pasisekimas buvo! Matėte, kiek puokščių?

SCENOS MAŠINISTAS. Nemačiau.

VALYTOJA. Kaip gyva nebuvau regėjusi tokio pasisekimo. Žmonės šaukė klykė, maniau, ir teatrą sugriaus. Toji Marti mažiausiai penkiasdešimt kartų ėjo linkčioti, o žmonės nesiliauja, nors tu kažin ką. Tartum kvaitulio pagauti.

SCENOS MAŠINISTAS. Klausykite: tokia moteris, turbūt, saujomis pinigų samsto!

VALYTOJA. Vajėzau! O kaipgis! Jau vien tos puokštės kiek kainuoja. Antai kokia krūva dar guli. Nė neišsivežė visų.

SCENOS MAŠINISTAS. Aš tik valandžiukę buvau atėjęs pasiklausyti už kulisų, bet, žinote, žmogų visą tiesiog drebulys krečia, kai ji dainuoja.

VALYTOJA. Aš jums pasakysiu, Kudrna, aš ir pati apsižliumbiau. Klausausi ir jaučiu – kas čia man rieda skruostais, pasirodo – verkiu.

Įeina Prusas.

VALYTOJA. Ko teikiatės ieškoti?

PRUSAS. Ar čia nėra panelės Marti? Viešbutyje man sakė, kad ji išėjo į teatrą.

VALYTOJA. Ji pas poną direktorių. Tačiau turi ateiti, kažko jai reikia garderobe.

PRUSAS. Gerai, palauksiu. *(Atsistoja nuošaly)*

VALYTOJA. Šitas jau penktas. Laukia jos kaip daktaro kokio.

SCENOS MAŠINISTAS. Niekaip mano galva neišneša: negi tokia moteris turi meilužį?

VALYTOJA. O kaipgis! Tikrų tikriausiai, Kudrna.

SCENOS MAŠINISTAS. Po velnių!

VALYTOJA. Kas yra? Ko išpūtei akis?

SCENOS MAŠINISTAS. Niekaip neišneša mano galva. *(Išeina)*

VALYTOJA. Ė, čia ne tavo nosiai. *(Išeina į kitą pusę)*

Įeina Kristina.

KRISTINA. Janekai, eik šen! Janekai! Čia nieko nėra.

JANEKAS PRUSAS *(Paskui ją).* Ar niekas manęs neišvys?

KRISTINA. Ne, šiandien repeticijų nėra. Ak, dieve mano, aš tokia nelaiminga, Janekai!

JANEKAS. Kodėl? *(Nori ją pabučiuoti)*

KRISTINA. Ne, Janekai, nebučiuok. Užteks. Mane... mane dabar graužia kiti rūpesčiai. Aš negaliu apie tave galvoti.

JANEKAS. Ką tu, Krista!

KRISTINA. Tu tik pats pagalvok, Janekai! Jei aš noriu ko nors pasiekti... Aš turiu visiškai pasikeisti, rimtai, Janekai, jei žmogus apie ką nors galvoja ir galvoja, apie nieką daugiau, tik apie tai ir apie tai, tada juk turi jam pasisekti?

JANEKAS. Žinoma.

KRISTINA. Na, matai. Tai aš turiu galvoti vien apie meną. Juk ta Marti - nuostabi, tiesa?

JANEKAS. Taip, bet...

KRISTINA. Tu nesupranti tokių dalykų. Jos nuostabi technika. Aš kiaurą naktį nemiegojau. Tik varčiausi lovoje kankindamasi – ar mesti teatrą, ar ne... Kad man nors dalelę jos talento!

JANEKAS. Juk tu gerai dainuoji!

KRISTINA. Tau taip atrodo? Manai, kad ir toliau turiu dainuoti? Bet tada visam kitam – baigta, supranti? Tada reikia atsidėti vien teatrui.

JANEKAS. Ką tu, Krista! Tik po valandėlę kasdien... dukart per dieną su manim...

KRISTINA (*Atsisėda soste*). Visa bėda, kad valandėlės neužtenka. Tai ir yra baisiausia – supranti, Janekai? Aš visą dieną tik apie tave galvoju. Dieve mano, tu nepakenčiamas! Kaip aš galiu dar ką nors veikti, jei tik apie tave galvoju?

JANEKAS. O jei tu žinotum, Krista, kaip aš... Niekas man daugiau neina į galvą, tik tu.

KRISTINA. Tu gali, juk tu nedainuoji, ir apskritai... Paklausk, Janekai, ką aš nusprendžiau. Tik nedrįsk man prieštarauti.

JANEKAS. Ne, šitaip nieko nebus! Aš neleisiu! Aš...

KRISTINA. Maldauju tave, Janekai, nekartink dar labiau man gyvenimo! Tu pagalvok, vaikuti: man jau metas pagaliau ką nors rimtai dirbti. Ir apskritai aš nenoriu būti vargšė nežinoma mergytė, netgi dėl tavęs... Be to, dabar formuojasi mano balsas, ir man negalima daug kalbėti.

JANEKAS. Tai kalbėsiu aš vienas!

KRISTINA. Ne, palauk. Aš jau apgalvojau. Tarp mūsų viskas baigta, Janekai. Galutinai. Matysimės tik vienąkart per dieną.

JANEKAS. Betgi...

KRISTINA. O šiaip – mes turim būti svetimi visą dieną. Aš dirbsiu kaip juodas jautis, Janekai. Dainuosiu, mąstysiu, visko mokysiuos. Žinai, aš norėčiau būti tokia dama, kaip ji. Eikš šen, kvailuti, čia užteks vietos. Šalia manęs. Juk mes vieni. Kaip tu manai, ar ji ką nors myli?

JANEKAS (*Atsisėda soste šalia jos*). Kas?

KRISTINA. Ji, Marti.

JANEKAS. Marti? Be abejonės.

KRISTINA. Rimtai? Žinai, aš nesuprantu: tokia didi artistė, garsenybė – kaip ji gali ką nors tikrai mylėti... Tu neišmanai, ką tai reiškia, jeigu moteris myli. Ta meilė kažkaip žemina...

JANEKAS. Nė truputėlio!

KRISTINA. Rimtai... jūs to neišmanot. Tada apie save nebegalvoji – tik sektum paskui jį kaip vergė... tokia nesava, tokia jam atsidavusi... Kartais taip noriu primušti save už tai!

JANEKAS. Betgi...

KRISTINA. Ir dar – dėl tos Marti visi iš proto kraustosi. Rimtai, kiekvienas, į kurį ji tik pasižiūri. O jai visai tai – niekai.

JANEKAS. Netiesa!

KRISTINA. Aš ne dėl tavęs bijausi...

JANEKAS. Kristinka! (*Vogčiomis ją pabučiuoja*)

KRISTINA (*Nesigindama*). Janekai! O jei kas pamatys!

PRUSAS (*Žengteli artyn*). Aš nežiūriu.

JANEKAS (*Pašokęs*). Tėtis!

PRUSAS. Nebėk. (*Eina arčiau*) Malonu su jumis susipažinti, panele Kristinka. Deja, nepasakysiu, kad apie jus esu ką nors girdėjęs. Berniukas galėjo man bent pasigirti.

KRISTINA (*Nulipusi nuo sosto, užstoja Janeką*). Atsiprašau, ponas Prusas atėjo... tiktai...

PRUSAS. Kuris ponas Prusas?

KRISTINA. Ogi štai ponas... ponas...

PRUSAS. Jis tiktai Janekas, panele, joks ponas Prusas. Ar seniai jis apie jus sukasi?

KRISTINA. Jau metai.

PRUSAS. Aha! Bet jūs per daug rimtai į šitą vėjavaikį nežiūrėkit, panele, aš jį pažįstu. O tu, jaunuoli... Tiek to, netrukdysiu jums, bet, man rodos, čia nelabai... nelabai tinkama vieta, ką?

JANEKAS. Tėti, jei tu manai, kad aš išsigąsiu, tai labai klysti.

PRUSAS. Puiku. Vyras niekada neturi išsigąsti.

JANEKAS. Aš net nepagalvojau, kad šitaip mane šnipinėsi.

PRUSAS. Puiku, Janekai! Nepasiduok!

JANEKAS. Aš kalbu rimtai. Yra dalykų, į kuriuos neleisiu... į kuriuos niekam...

PRUSAS. Labai gerai, brole. Duok man ranką.

JANEKAS (*Staiga su vaikišku išgąsčiu slepia rankas*). Ne, tėti, prašau jus...

PRUSAS (*Ištiesęs ranką*). Na?..

JANEKAS. Tėti! (*Nenoromis paduoda jam ranką*)

PRUSAS (*Spaudžia jam ranką*). Na va matai, kaip puiku? Draugiškai, širdingai.

JANEKAS (*Perkreipia veidą, tvardosi, pagaliau neištvėręs iš skausmo surinka*). Ai!

PRUSAS (*Paleidžia*). Na, didvyris, ilgai laikeisi.

KRISTINA (*Ašarotomis akimis*). Tai žiauru!

PRUSAS. (*Paima ją švelniai už rankos*). Šitos auksinės rankelės paskui jam už viską atlygins.

Jbėga Vitekas.

PRUSAS. Netrukdysiu. (*Pasitraukia į šalį*)

KRISTINA. Ką pasakyti, tėti?

VITEKAS. Tu patekai į laikraščius, Krista! Apie tave laikraščiai rašo! Ir dar kur – recenzijoje apie Marti! Tik pagalvok: šalia Marti!

KRISTINA. Parodyk!

VITEKAS (*Atskleidžia laikraštį*). Štai: „Tokią ir tokią rolę... dainavo pirmą kartą panelė Vitkova.“ Juk tai labai gražu, tiesa?

KRISTINA. O kas čia?

VITEKAS. Et, kiti laikraščiai, juose nieko dora. Iš tiesų, tiktai Marti, Marti – daugiau nieko. Tartum pasauly tebūtų viena Marti.

KRISTINA (*Laiminga*). Pažiūrėk, Janekai, čia ir aš paminėta!

VITEKAS. Krista, kas jis toks?

KRISTINA. Tai ponas Prusas.

JANEKAS. Janekas.

VITEKAS. Iš kur tu jį pažįsti?

JANEKAS. Atleiskit, panelė buvo tokia maloni, kad...

VITEKAS. Atsiprašau, man visa tai papasakos pati dukra. Eime, Krista!

Jeina Emilija.

EMILIJA (*Kalba j užkulisius*). Labai dėkoju, ponai, bet jau leiskit man išeiti. (*Pamato Prusą*) Kaip, dar vienas?

PRUSAS. Ką jūs, panele Marti, aš nedirstu su sveikinimais. Aš kitais reikalais.

EMILIJA. Bet vakar teatre buvote?

PRUSAS. Žinoma.

EMILIJA. Aha. (*Atsisėda soste*) Nieko čia neįleisti. Man jau užtenka. (*Žiūri į Janeką*) Tai jūsų sūnus?

PRUSAS. Taip. Ateik arčiau, Janekai.

EMILIJA. Eikite čia, Janekai, noriu į jus pasižiūrėti. Ar buvot vakar teatre?

JANEKAS. Taip.

EMILIJA. Ar patikau jums?

JANEKAS. Taip.

EMILIJA. Ar jūs mokate ką nors daugiau kalbėti, ar vien tą žodį „taip“?

JANEKAS. Taip.

EMILIJA. Jūsų sūnus bukaprotis.

PRUSAS. Man gėda dėl jo.

Jeina Gregoras su puokšte.

EMILIJA. A, Bertikas! Duok šen!

GREGORAS. Už vakarykštį vakarą. *(Paduoda puokštę)*

EMILIJA. Parodyk! *(Paėmusi puokštę, ištraukia iš jos dėžutę)* Džiaugiuosi, kad atėjai. Ačiū už puokštę. *(Pauosčiusi gėles, meta į puokščių krūvą)* Ar aš patikau tau?

GREGORAS. Ne. Jūsų dainavimas ligi skausmo smelkia. Jis per daug tobulas. O be to...

EMILIJA. Sakykit!

GREGORAS. Dainuodama jūs nuobodžiaujate. Jūsų pasiekimai antžmogiški, sukrečiantys, bet... jums pačiai baisiai nuobodu. Jus tartum šaltis krečia.

EMILIJA. Tu pajutai? Gal čia yra truputėlis teisybės. Aš jau pasiunčiau tavo kvailam advokatui tą dokumentą, prisimeni? Dėl tos Elian. O kaip byla?

GREGORAS. Nežinau. Aš tuo nesirūpinu.

EMILIJA. O jau perki niekus dėžutėse, kvaily tu? Tučtuojau nešk atgal! Kiek sumokėjai?

GREGORAS. Kas jums rūpi?

EMILIJA. Pinigų pasiskolinai, ką? Visą rytą lakstei pas palūkininkus, taip? *(Pagraibščiusi rankinuke, ištraukia saują pinigų)* Še, imk! Imk greičiau!

GREGORAS *(Traukiasi).* Kaip, jūs man siūlote pinigų? Ką jūs galvojat!

EMILIJA. Sakau imk, jei ne – ausis nurausiu!

GREGORAS *(Užsiplieskęs).* Pamėginkit!

EMILIJA. Žiūrėkit, jis dar nori mane mokyti! Nevesk manęs iš kantrybės, Bertikai! Aš tau parodysiu skolintis! Tai kaip – imi?

PRUSAS *(Gregorui).* Dėl dievo meilės, baikite!

GREGORAS *(Išplėšia iš jos pinigų).* Keisti jūsų kaprizai. *(Duoda pinigų Vitekui)* Atiduokite kanceliarijai. Panelės Marti sąskaiton.

VITEKAS. Taip, klausau.

EMILIJA. Ei, jūs! Čia duota jam, aišku?

VITEKAS. Taip, klausau.

EMILIJA. Buvote teatre? Ar aš patikau jums?

VITEKAS. Dieve mano, ir dar kaip! Tikra Strada!

EMILIJA. Jūs girdėjote dainuojant Stradą? Klausykite, juk Strada ne dainavo, o cypė, ji visai neturėjo balso.

VITEKAS. Bet Strada numirė prieš šimtą metų!

EMILIJA. Tuo blogiau! Pirma reikėjo pasiklausyti. Strada! Sakykit, kam jūs tą savo Stradą vis kaišiojat?

VITEKAS. Prašom atleisti, aš... aš jos negirdėjau, žinoma. Bet iš istorijos...

EMILIJA. Ta jūsų istorija meluoja. Štai ką aš jums pasakysiu: Strada cypė, o Korona šniaukrojo. Agujari buvo tikra višta, o Faustina švokštė lyg dumplės. Štai kokia ta jūsų istorija.

VITEKAS. Ak, atleiskit... muzikos srityje... aš...

PRUSAS (*Pašaipiai*). Tik neužsiminkit ponui Vitekui apie Prancūzijos revoliuciją.

EMILIJA. Apie ką?

PRUSAS. Prancūzijos revoliuciją. Tai jo arkliukas.

EMILIJA. Ką jis turi su ja bendra?

PRUSAS. Nežinau. O jeigu dar jį paklaustumėt apie pilietį Maratą...

VITEKAS. Oi ne, nereikia! Kam visa tai!

EMILIJA. Maratą? Tą deputatą, kuriam taip prakaituodavo rankos?

VITEKAS. Tai netiesa!

EMILIJA. Aš žinau. Jo rankos buvo kaip rupūžė, brr!

VITEKAS. Oi ne, tai nesusipratimas! Atleiskite, niekur to nėra parašyta!..

EMILIJA. Aš, matyt, žinau. O kuo pavarde buvo tas aukštas, raupuotas?

VITEKAS. Kas ten toks galėtų būti?

EMILIJA. Nagi tas, kuriam nukirto galvą.

VITEKAS. Dantonas?

EMILIJA. Taip, taip... Jis buvo dar bjauresnis.

PRUSAS. Kodėl?

EMILIJA. Oi, visi dantys išgedę. Nemaloniausias žmogus.

VITEKAS (*Susijaudinęs*). Atleiskit, šitaip negalima kalbėti! Tai ne istoriška! Dantono... Dantono dantys nebuvo išgedę. Šito jūs negalite įrodyti! O jei ir būtų buvę, tai absoliučiai nieko nereiškia. Absoliučiai nieko!

EMILIJA. Kaip tai nereiškia? Juk dėl to net žiūrėti į jį buvo nemalonu.

VITEKAS. Atleiskit, aš negaliu sutikti! Dantonas... prašom atleisti man, bet apie jį šitaip negalima kalbėti! Tada nieko didinga istorijoje neliktų!

EMILIJA. Nieko didinga ir nebuvo.

VITEKAS. Ką?

EMILIJA. Ničnieko didinga nebuvo. Aš tai jau žinau.

VITEKAS. Tačiau Dantonas...

EMILIJA. Jūs tik pažiūrėkit: šitas žmogus drįsta su manim ginčytis.

PRUSAS. Tai negražu.

EMILIJA. Oi ne – kvaila.

GREGORAS. Gal dar atvesti kelis žmones, kad pasiklausytų tokių storžieviškų žodžių?

EMILIJA. Nereikia. Patys ateis. Keturpėsti atropos.

KRISTINA. Janekai, einam iš čia!

EMILIJA (*Žiovauja*). Tiedu – įsimylėjusių porėlė? Ar jau paragavę rojaus vaisių?

VITEKAS. Atsiprašau?..

EMILIJA. Ar jau buvo sugulę?

VITEKAS. O viešpatie, ne!

EMILIJA. Kas čia baisaus! Argi jūs to nelinkite jiems?

VITEKAS. Krista, juk taip nebuvo?

KRISTINA. Tėti... kaip tu gali...

EMILIJA. Tylėk, kvailute, jei nebuvo, tai bus. Tačiau tai niekų vertas dalykas, supranti?

PRUSAS. O kas gi šio to vertas?

EMILIJA. Niekas. Absoliučiai niekas.

Įeina su puokšte Hauk-Šendorfas.

HAUK-ŠENDORFAS. Leiskite, leiskite man...

EMILIJA. Kas dar ten?

HAUKAS. Panele, gerbiamoji panele, leiskit jums... (*Klaupiasi prieš sostą*) Gerbiamoji panele, kad jūs žinotumėt... kad jūs... žinotumėt... (*Kūkčioja*) Teikitės... atleisti man...

EMILIJA. Kas jam pasidarė?

HAUKAS. Jūs... jūs tokia... tokia panaši į ją!

EMILIJA. Į ką?

HAUKAS. Į Eu-eugeniją! Eugeniją... Montes!

EMILIJA (*Atsistoja*). Ką-ą?

HAUKAS. Į Eugeniją! Juk aš... aš ją pažinojau... Viešpatie... jau praėjo... penkiasdešimt metų!

EMILIJA. Koks čia senukas?

PRUSAS. Hauk-Šendorfas, panele.

EMILIJA. Maksas? (*Nulipa nuo sosto pakylas*) O viešpatie, stokitės pagaliau!

HAUKAS (*Pakyla*). Ar leisite... ar leisite jus vadinti... Eugenija?

EMILIJA. Vadinkite, kaip norite. Tai aš labai panaši į ją?

HAUKAS. Panaši? Gerbiamoji panele, vakar... vakar teatre aš maniau, kad jūs – tai... tai ji! Ji, Eugenija!.. Kad jūs žinotumėt!.. Jos balsas... Akys... Ji buvo tokia graži!.. Dieve mano, o kakta... (*Staiga apstulbęs*) Bet jūs aukštesnė.

EMILIJA. Aukštesnė? Gal ir ne.

HAUKAS. Truputį aukštėlesnė. Drįstu parodyti, kad Eugenija man siekė... ligi tol. Aš galėjau pabučiuoti ją į kaktą.

EMILIJA. Kitur – ne?

HAUKAS. Kaip... kaip? Jūs – gyva Eugenija! Gerbiamoji panele, gal leisite įteikti jums šią puokštę?

EMILIJA (*Ima puokštę*). Ačiū.

HAUKAS. Negaliu į jus atsižiūrėti!

EMILIJA. Bet sėskite, mielas! Bertikai, kėdė! (*Pati atsisėda soste*)

JANEKAS. Leiskite – aš atnešiu. (*Išlekia kėdės*)

KRISTINA. Ne ten! (*Išbėga paskui jį*)

PRUSAS (*Haukui*). Cher comte...

HAUKAS. Viešpatie, čia ponas Prusas! Teikitės atleisti, aš... aš jūsų nemačiau. Labai džiaugiuosi! Kaip gyvuojate?

PRUSAS. Kaip jūs gyvuojate?

HAUKAS. O kaip ta jūsų byla? Ar atsikratėt pagaliau tuo jaunikiu?

PRUSAS. Kur tau! Leiskite, Gregorai, jus pristatyti...

HAUKAS. Čia ponas Gregoras? Labai malonu. Kaip laikotės?

GREGORAS. Ačiū.

Janekas ir Kristina atneša kėdes.

EMILIJA. Ei, jūs, ko ten baratės?

JANEKAS. Nieko, šiaip sau...

EMILIJA. Sėskite, Maksai.

HAUKAS. Nuolankiai dėkoju. (*Atsisėda*)

EMILIJA. Ir jūs ten – sėskite. Bertikas gali sėsti man ant kelių.

GREGORAS. Per didelė malonė.

EMILIJA. Stovėk, jei nenori.

HAUKAS. Nuostabiausioji, dieviškoji panele, ant kelių puolęs, meldžiu jus atleisti.

EMILIJA. Už ką?

HAUKAS. Aš senas kvailys. Kas jums kažkokia seniai mirusi moteris?

EMILIJA. Ji numirė?

HAUKAS. Taip.

EMILIJA. Kaip kvaila.

HAUKAS. Prieš penkiasdešimt metų. O aš ją taip mylėjau. Tada, prieš penkiasdešimt metų.

EMILIJA. Taip.

HAUKAS. Visi ją vadina Gitana – čigone. Ji ir buvo čigonė. Vadina dar *la chura negra*. Ten pietuose, Andalūzijoje. O aš tuomet dirbau pasiuntinybėje Madride, suprantate? Prieš penkiasdešimt metų. Aštuoni šimtai... septyniasdešimtaisiais.

EMILIJA. Taip.

HAUKAS. O žinote, kaip ji šokdavo ir dainuodavo mugėse? O-lia! Viešpatie, dėl jos visi iš proto ėjo! Vaya, Gitana! Tik tarška kastanjetės... Teikitės atsiminti, kad aš tuomet jaunas buvau... o ji, ji buvo...

EMILIJA. ...čigonė.

HAUKAS. Taip, tikra teisybė – čigonė. Visa kaip ugnis. Viešpatie, to neįmanoma užmiršti, neįmanoma... Ar patikėsite – po to žmogus jau nebegali atsipeikėti! Taip aš ir likau visą amžių lyg pakvaišęs.

EMILIJA. O!

HAUKAS. Aš idiotas, panele. Haukas idiotas. Aš esu, viešpatie, kaipgi čia sakoma?

GREGORAS. Silpnaprotytis.

HAUKAS. Taip, taip – silpnaprotytis. Viską palikau ten, pas ją, suprantate? Po to jau buvo ne gyvenimas, kažkoks letargas... Vaya querida! Salero! Mi dios, kokia jūs panaši, kokia panaši į ją! Eugenija! Eugenija! (*Pravirksta*)

PRUSAS. Haukai, tvardykitės!

HAUKAS. Taip, taip... Prašom atleisti... Man jau reikia išeiti, taip?

EMILIJA. Iki pasimatymo, Maksai.

HAUKAS. Iš tikrųjų. Aš... aš dar pas jus ateisiu, galima? (*Pakyla*) Leiskit nuolankiausiai atsisveikinti. Viešpatie, kai pažiūriu į jus...

EMILIJA (*Pasilenkia*). Pabučiuokit mane!

HAUKAS. Ką jūs pasakėte?

EMILIJA. Besa me, bobo, bobazo!

HAUKAS. Jesus mil veces, Eugenia...

EMILIJA. Animal, un besito!

HAUKAS (*Pabučiuoja*). Eugenia, moza negra... nina... querida... carisima...

EMILIJA. Chite, tonto! Queta! Fuera!

HAUKAS. Es ella, es ella! Gitana endiablada, ven conmigo, pronto!

EMILIJA. Yo no lo soy, loco! Ahora callate! Vaya! Hasta mañana, entiendes!

HAUKAS. Vendre, vendre, mis amores!

EMILIJA. Vaya!

HAUKAS (*Traukiasi*). Ay, por Dios! Cielo de mi, es ella! Si, es ella! Eugenia...

EMILIJA. Caramba, vaya! Fuera!

HAUKAS (*Traukiasi atbulas*). Vendre! Hijo de Dios, ella misma! (*Išaina*)

EMILIJA. Sekantis. Kam dar ko reikia?

VITEKAS. Prašom atleisti. Gal malonėtųmėt pasirašyti man... ir Kristinkai... savo fotografiją.

EMILIJA. Kvailystės. Bet Kristinkai – pasirašysiu. Plunksną! (*Pasirašo*) Dabar sudie.

VITEKAS (*Lenkiasi*). Širdingiausiai dėkoju. (*Išaina su Krista*)

EMILIJA. Sekantis. Daugiau nėra?

GREGORAS. Aš tada, kai liksite viena.

EMILIJA. Tai jau kitą kartą. Dabar niekas daugiau?.. Na, eisiu.

PRUSAS. Atsiprašau, vieną valandėlę.

EMILIJA. kažko norėjote?

PRUSAS. Taigi.

EMILIJA (*Žiovauja*). Tiek to. Klokite!

PRUSAS. Aš tik norėjau jus paklausti... jūs kai ką žinote apie Josefą Prusą ir taip toliau, tiesa?

EMILIJA. Galbūt.

PRUSAS. Tai gal kartais girdėjote vieną pavardę?

EMILIJA. Kokią?

PRUSAS. Na, sakysim, Makropulas?

EMILIJA (*Staiga atsistoja*). Ką?

PRUSAS (*Atsistoja*). Ar jums girdėta Makropulo pavardė?

EMILIJA (*Tvardydamasi*). Man?.. Visiškai ne... Pirmą kartą girdžiu... Ak, išeikit visi! Išeikit! Palikit mane pagaliau!

PRUSAS (*Nusilenkia*). Didžiai apgailestauju...

EMILIJA. Jūs ne! Jūs palaukit! Ko ten Janekas lyg apdujęs? Tegu sau eina!

Janekas išaina.

EMILIJA (*Gregorui*). O tu ko nori?

GREGORAS. Man reikia su jumis pasikalbėti.

EMILIJA. Dabar tau neturiu laiko.

GREGORAS. Man reikia su jumis pasikalbėti.

EMILIJA. Aš prašau, Bertikai, palik mane! Išeik, mielas, išei tuojau! Galėsi ateiti po valandėlės!

GREGORAS. Aš ateisiu. (*Šaltai nusilenkęs Prusui, išaina*)

EMILIJA. Pagaliau! (*Pauzė*)

PRUSAS. Atleiskite, panele, nemaniau, kad ši pavardė jus taip sujaudins.

EMILIJA. Ką jūs žinote apie Makropulą?

PRUSAS. Šito ir aš jus klausiu.

EMILIJA. Ką jūs žinote apie Makropulą?

PRUSAS. Malonėkite sėsti, panele, nes pokalbis gali būti ilgokas. (*Abu susėda. Patyli*) Visų pirma, panele, leiskit man... vieną nekuklų klausimą. Gal net per daug nekuklų. (*Emilija tyliai linkteli*) Gal jus kuo nors ypatingai domina ponas Gregoras?

EMILIJA. Ne.

PRUSAS. Dėkoju. Nenoriu kvosti, panele, iš kur žinojote, kas yra mano namuose, užrakintose spintose. Čia, be abejo, jūsų paslaptis.

EMILIJA. Taip.

PRUSAS. Gerai. Jūs žinojot, kad ten yra tie laiškai. Žinojot, kad ten Pruso testamentas... netgi užantspauduotas! O tarp kitko, ar žinojot, kad ten yra... dar kai kas?

EMILIJA (*Susijaudinusi atsistoja*). O kas? Jūs dar ką nors ten radote? Sakykite – ką?

PRUSAS. Nežinau. Aš ir pats norėčiau pasiklausti.

EMILIJA. Jūs nežinote, kas ten?

PRUSAS. O jūs žinote?

EMILIJA. Juk ligi šiol iš viso nepasakėt man...

PRUSAS. Aš maniau, kad jums pasakė Kolenatas... arba Gregoras.

EMILIJA. Nė žodžio.

PRUSAS. Tai tik užantspauduotas vokas, o ant jo Josefo Pruso ranka užrašyta: „Mano sūnui Ferdinandui“. Daugiau nieko. Jis gulėjo drauge su tuo testamentu.

EMILIJA. Ir jūs neatplėšėte?

PRUSAS. Ne. Jis ne man skirtas.

EMILIJA. Tai atiduokit man!

PRUSAS (*Pakyla*). Kaip tai? Kodėl jums?

EMILIJA. Todėl, kad aš taip noriu! Todėl... todėl...

PRUSAS. Na?

EMILIJA. Todėl, kad aš turiu teisę!

PRUSAS. Drįstu paklausti – kokią?

EMILIJA. Negaliu pasakyti. (*Atsisėda*)

PRUSAS. Hm. (*Atsisėda*) Tai, matyt... ir vėl jūsų paslaptis.

EMILIJA. Taip. Ar atiduosit man?

PRUSAS. Ne.

EMILIJA. Gerai, tada man atiduos Bertikas. Juk vokas jam priklauso.

PRUSAS. Dar pažiūrėsim. Ar galite man pasakyti, kas tame voke?

EMILIJA. Ne. *(Pauzė)* Ką jūs žinote apie Makropulą?

PRUSAS. Pardon. O ką jūs žinot apie tą, kurią vadinat Elian Mak Gregor?

EMILIJA. Jūs gi turite jos laiškus.

PRUSAS. Jūs, galbūt, žinote kai ką smulkiau. Ar jūs ką nors girdėjote apie tą... pasileidėlę?

EMILIJA *(Pašoka)*. Atsiprašau!

PRUSAS *(Pakyla)*. Bet, panele...

EMILIJA. Kaip drįstate! Kaip jūs drįstate šitaip kalbėti!

PRUSAS. O ko jūs taip? Ko jūs jaudinatės dėl kažkokios įtartinos doros moters... gyvenusios prieš šimtą metų?

EMILIJA. Taip. Iš tikrųjų nėra ko. *(Atsisėda)* Tai ji buvo pasileidėlė?

PRUSAS. Žinote, aš perskaičiau jos laiškus. Nepaprastai geidulingas tipas ta moteris.

EMILIJA. Ak, nereikėjo skaityti...

PRUSAS. Ten yra tokių užuominų... ypač intymių. Aš ne geltonsnapis, panele, bet prisipažinsiu, jog didžiausia ištvirkėlė neturi tiek... patyrimo tam tikruose reikaluose, kaip ta galantiška mergužėlė.

EMILIJA. Jūs norėjot pasakyti mergšė.

PRUSAS. Dar būtų per švelnu, panele.

EMILIJA. Klausykit – atiduokit man tuos laiškus!

PRUSAS. Tai gal jus domina... tos intymios detalės?

EMILIJA. Galbūt. *(Pauzė)*

PRUSAS. Įsivaizduojate, ką aš norėčiau žinoti?

EMILIJA. Ką?

PRUSAS. Kokia jūs esat meilėje.

EMILIJA. Dabar jūs galvojat apie tas... intymias smulkmenas.

PRUSAS. Galbūt.

EMILIJA. Tai gal aš jums primenu tą Elian?

PRUSAS. Apsaugok viešpatie! *(Pauzė)*

EMILIJA. Taip, ji buvo avantiūristė, buvo paleistuvė – gal dar ką baisiau pridėsite?

PRUSAS. O koks gi tikrasis buvo jos vardas ir pavardė?

EMILIJA. Elian Mak Gregor. Juk tuose laiškuose jos pasirašyta.

PRUSAS. Pardon, ten yra tik E. M. Daugiau nieko.

EMILIJA. Juk aišku, kad tai Elian Mak Gregor.

PRUSAS. Bet tai gali reikšti ir ką kita. Pavyzdžiui, Emilija Marti, Eugenia Montes ir dar aibę kitokių vardų.

EMILIJA. Tačiau ten yra Elian Mak Gregor, škotė.

PRUSAS. Veikiau... Elina Makropulos, graikė iš Kretos.

EMILIJA. Prakeikimas!

PRUSAS. Oho, tai jūs apie tai žinojot?

EMILIJA (*Iniršusi*). Duokit man ramybę! (*Pauzė. Emilija pakelia galvą*) Velniai griebtų, kaip jūs sužinojote?

PRUSAS. Labai paprastai. Tame testamente kalbama... apie kažkokį Ferdinandą, gimusį Loukove 1816 metais lapkričio 20 dieną. Tai sužinojau vakar, o šiandien, trečią valandą ryto Loukovo klebonas vienais apatiniais nuvedė mane prie metrikų knygų. Jis, vargšas, man švietė žibintu. Ten ir suradau.

EMILIJA. Ką suradote?

PRUSAS. Metrikų įrašą. Štai kokį. (*Išsitraukęs bloknotą, skaito*) Nomen infantis: Ferdinandas Makropulas. Dies netivitatis: 1816 m. lapkričio 20 d. Thorus: nesantuokinis, tėvas – neįrašytas. Mater: Elina Makropulos, gimusi Kretoje. Viskas.

EMILIJA. Daugiau nieko nežinote?

PRUSAS. Daugiau nieko. Bet užtenka ir tiek.

EMILIJA. Vargšelis Gregoras! Dabar Loukovas pasiliks jums, taip?

PRUSAS. Bent kol neatsilieps kažkoks ponas Makropulas.

EMILIJA. O tas užantspauduotas vokas?

PRUSAS. E, jis bus gerai išsaugotas.

EMILIJA. O jei neatsilieps joks Makropulas?

PRUSAS. Tai vokas taip ir liks neatplėštas. Ir niekas jo negaus.

EMILIJA. Ak taip, tada – tas žmogus atsilieps, aišku? Ir jūs neteksit Loukovo!

PRUSAS. Dievo valia.

EMILIJA. Kaip galima taip kvilai daryti? (*Pauzė*) Klausykit, verčiau atiduokit tą voką man!

PRUSAS. Apgailestauju, kad jūs vis dar apie tai kalbate.

EMILIJA. Tada jo atsiimti ateis pats Makropulas.

PRUSAS. Hm, o kas jis toks? Kur jį laikote? Lagamine?

EMILIJA. Norite sužinoti? Tai Bertikas Gregoras.

PRUSAS. Oho, ir vėl jis?

EMILIJA. Taip. Elina Makropulos ir Elian Mak Gregor – tai buvo tas pats asmuo. Mak Gregor buvo jos artistės pseudonimas – suprantate?

PRUSAS. Puikiausiai. O Ferdinandas Gregoras buvo jos sūnus?

EMILIJA. Juk aš jau sakiau.

PRUSAS. Tai kodėl jo pavardė ne Makropulas?

EMILIJA. Todėl... todėl, kad Elian norėjo, kad tas vardas išnyktų be žymės.

PRUSAS. Žinot ką, meskim šitą kalbą, panele.

EMILIJA. Jūs netikit manimi?

PRUSAS. Aš taip nesakiau. Netgi neklausiu, iš kur jūs visa tai žinote.

EMILIJA. Dieve mano, kam dar čia slėpti? Aš viską pasakysiu, Prusai, tačiau tik jums. Ta Elian... ta Elina Makropulos buvo... mano teta.

PRUSAS. Jūsų teta?

EMILIJA. Taip, mano motinos sesuo. Dabar jūs viską žinote.

PRUSAS. Iš tiesų, kaip viskas nepaprastai aišku.

EMILIJA. Štai matote!

PRUSAS (*Pakyla*). Nors gaila, kad visa tai netiesa, panele Marti.

EMILIJA. Jūs norite pasakyti, kad aš meluoju?

PRUSAS. Deja, taip. Jei būtumėt pasakiusi, kad ji jūsų tetos prosenelė, tada bent kiek būtų panašu į tiesą.

EMILIJA. Taip, iš tikrųjų. (*Pauzė. Ji paduoda Prusui ranką*) Likit sveiki.

PRUSAS (*Bučiuoja ranką*). Ar galiu tikėtis galimybės kitą kartą pareikšti jums savo didžią pagarbą?

EMILIJA. Prašom. (*Prusas eina iš scenos*) Palaukit! O už kiek man parduotumėt tą neatplėštą voką?

PRUSAS (*Atsigręžia*). Atleiskite, ką jūs pasakėt?

EMILIJA. Aš nupirksiu voką! Nupirksiu tuos laiškus! Duosiu, kiek panorėsite!

PRUSAS (*Sugrįžęs prie jos*). Pardon, panele, aš dėl to negaliu derėtis čia... ir su jumis. Prašom atsiųsti ką nors kitą.

EMILIJA. Kodėl?

PRUSAS. Kad galėčiau išgrūsti jį lauk. (*Linktelėjęs išeina. Pauzė. Emilija sėdi nejudėdama, užsimerkusi*.)

Jėina Gregoras ir tylėdamas stovi.

EMILIJA (*Palaukusi*). Tai tu, Bertikai?

GREGORAS. Kodėl jūs užsimerkusi?.. Atrodote tokia iškankinta... Kas jums yra?

EMILIJA. Aš pavargau. Kalbėk tyliau.

GREGORAS (*Artėdamas prie jos*). Tyliau? Aš jus perspėju. Jei kalbėsiu tyliai, tai pats nežinosiu, ką kalbu – tada sakysiu beprotiškiausius žodžius. Girdit, Emilija? Neleiskit man kalbėti tyliai! Aš jus myliu. Iš proto kraustausi. Myliu jus. Jūs nesijuokiate? Maniau, kad pašokusi kirsit man per žandą. Tada mylėčiau dar pasiūčiau. Aš jūs myliu. Bet jūs miegate?

EMILIJA. Šalta, Bertikai. Aš drebu. Žiūrėk, nepersišaldyk.

GREGORAS. Aš jus myliu. Saugokitės, Emilija. Jūs šiurkšti man, bet ir tai man vienas malonumas. Baisiuosi jumis, bet ir tai man tikrai malonumas. Jei įmanyčiau, jus pasmaugčiau, kai mane žeminate. Jei įmanyčiau... Aš beprotis, Emilija, aš tikriausiai užmušiu jus. Jumyse yra kažkokio koptumo, bet ir tai man vienas malonumas. Jūs pikta, niekinga ir baisi. Bejausmis žvėris.

EMILIJA. Netiesa, Bertikai.

GREGORAS. Tiesa. Jūs viskam abejinga. Šalta lyg peilis. Lyg iš grabo pakilusi. Klausykit, jus mylėti – tai iškrypimas. O aš myliu. Aš jus myliu, tegu mane kas gyvą plėšo.

EMILIJA. Ar tau patinka Makropulo pavardė? Sakyk.

GREGORAS. Liaukitės! Neerzinkit manęs! Aš galvą padėčiau, kad tik jus gaučiau. Galėtumėt daryt su manim, ką tik norėdama. Aš viskam pasiryžęs, negirdėtiems, neregėtiems dalykams. Myliu jus, aš esu žuvęs žmogus, Emilija.

EMILIJA. Tai klausyk: bėk dabar pas tą savo advokatą. Kad jis tau tučtuojau gražintų dokumentą, kurį jam pasiunčiau.

GREGORAS. Jis suklastotas, taip?

EMILIJA. Ne, dievaži, Albertai, – ne! Bet mums reikia kito, kito, Makropulo vardu, supranti? Palauk, aš tau paaiškinsiu: Elian...

GREGORAS. Nereikia. Man jau va tiek įgriso tos jūsų pinklės.

EMILIJA. Ne, palauk. Tu turi būti turtingas, Bertikai! Aš noriu, kad būtum neišpasakytai turtingas.

GREGORAS. Tada mane mylėsit?

EMILIJA. Liaukis! Bertikai, tu man žadėjai parūpinti tą graikišką rankraštį. Jį turi Prusas, girdi? Tu privalai gaut palikimą, kad tas raštas patektų į tavo rankas!

GREGORAS. Tada mane mylėsit?

EMILIJA. Niekada, supranti? Niekada!

GREGORAS. *(Atsisėda)* Aš jus užmušiu, Emilija.

EMILIJA. Kvailystės. Jei aš tik pasakyčiau tau tris žodžius, viskas būtų baigta, viskas. Pagalvokit, jis kėsina mane užmušti! Matai va čia ant kaklo šitą randą? Vienas toks jau mėgino mane užmušti, aš čia neišsirengsiu nuoga, kad pamatytum kiek šitokių atminimo žymių likę! Negi aš esu tik tam, kad jūs turėtumėt prieš ką pakelti ranką?

GREGORAS. Aš jus myliu.

EMILIJA. Nutilk tu, kvaili! Užtenka man! Komedijos ta jūsų meilė! Ak, kad tu žinotum... kad tu žinotum, kokie jūs, žmonės, juokingi! Kad žinotum, kaip aš pavargau! Kad žinotum, kaip viskas man apkarto! Ak, kad tu žinotum!

GREGORAS. Kas jums yra?

EMILIJA *(Gražo rankas).* Nelaiminga Elian!

GREGORAS. *(Tyliai).* Eime, Emilija. Išvažiuosim iš čia. Niekas niekada jūs taip nemylėjo, kaip aš. Aš žinau... žinau, jūs apimta kažkokios nevilties ir siaubo. Emilija, aš jaunas ir stiprus, galiu jus užtvindyti meile, viską jūs užmiršit... O paskui galėsit mane numesti kaip žievelę. Girdit, Emilija?

Emilija garsiai, ritmingai knarkia.

GREGORAS *(Atsistoja pasipiktinęs).* Kas čia dabar?.. Miega!.. Apsimetat kvaile?.. Miega. Kaip girta. *(Ištiesia į ją ranką)* Emilija, tai aš... aš... Mes čia vieni... *(Pasilenkęs prie pat jos)*

Atokiau sustojusi Valytoja griežtai ir perspėjamai sukosti.

GREGORAS (*Atsitiesia*). Kas ten?.. A, tai jūs?.. Panelė užmigo. Nežadinkite. (*Pabučiavęs Emilijai ranką, išbėga*)

VALYTOJA (*Priėjusi tylėdama žiūri į Emiliją*). O man jos kažko gaila. (*Išėina*)

Pauzė. Iš užkulisių išėina Janekas, sustoja per dešimt žingsnių ir lyg apkvaitęs žiūri į Emiliją.

EMILIJA (*Sukruta*). Tai tu, Bertikai?

JANEKAS (*Traukiasi*). Atleiskit, ne. Janekas.

EMILIJA (*Atsisėdusi*). Janekas? Eik šen, Janekai. Ar norėtumėt padaryt man vieną paslaugą?

JANEKAS. O taip, labai.

EMILIJA. Visa, ko tik panorėsiu?

JANEKAS. Taip.

EMILIJA. Tai bus nekasdieniškas darbas, Janekai. Drąsus žygis.

JANEKAS. Taip.

EMILIJA. O ko jūs... už tai pareikalausite?

JANEKAS. O, nieko, ničnieko.

EMILIJA. Ateikit arčiau. Tai labai gražu iš jūsų pusės, tiesa? Klausykit, jūsų tėtis namie turi užantspauduotą voką, ant kurio užrašyta: „Mano sūnui Ferdinandui“. Jis yra stalčiuje, seife ar dar kur nors. Compris?

JANEKAS. Taip, supratau.

EMILIJA. Atneškit jį man.

JANEKAS. O tėtis duos?

EMILIJA. Neduos. Jūs turit pats paimti.

JANEKAS. Aš taip negaliu.

EMILIJA. Ak, vaikutis bijo tėčio.

JANEKAS. Nebijau, bet...

EMILIJA. Kam tas „bet“? Janekai, dievaži, tas vokas man brangus kaip atminimas... šiaip jis bevertis... Aš taip jį noriu turėti!

JANEKAS. Aš... aš pamėginsiu.

EMILIJA. Tikrai?

PRUSAS (*Išėina į šviesą*). Nesivargink, Janekai. Jis guli seife.

JANEKAS. Tėti, jūs...

PRUSAS. Eik! (*Emilijai*) Matot, koks įdomus atvejis, panele. Aš maniau – jis čia slankioja apie teatrą dėl savo Kristinkos, o jis va...

EMILIJA. O jūs ko slankiojat apie teatrą?

PRUSAS. Laukiau... jūsų.

EMILIJA (*Prieina prie pat jo*). Tai atiduokit man tą voką!

PRUSAS. Jis ne mano.

EMILIJA. Atneškit man!

PRUSAS. Ak... Kada?

EMILIJA. Šiąnakt.

PRUSAS. Sutinku.

UŽDANGA

TREČIAS VEIKSMAS

Viešbučio kambarys. Kairėje langas, dešinėje durys į koridorių. Ties viduriu – durys į Emilijos miegamąjį, užtrauktos užuolaida.

EMILIJA su peniuaru išeina iš miegamojo. Paskui ją – PRUSAS su smokingu, bet be liemenės. Jis tylėdamas atsisėda dešinėje. Emilija, priėjusi prie lango, pakelia štorą. Švinta rytas.

EMILIJA *(Atsigręžia nuo lango).* Na? *(Pauzė. Ji eina artyn)* Atiduokite. *(Pauzė)* Girdite? Atiduokite man voką.

Prusas tylėdamas išsitraukia iš vidinės kišenės odos piniginę, išima iš jos užantspauduotą voką ir, nieko netaręs, meta ant staliuko.

EMILIJA *(Paėmusi voką, eina prie tualetinio stalelio, atsisėda, uždega lemputę, apžiūri voko antspaudą, kiek padvejojusi, plaukų smeigtuku skubiai atplėšia voką, išima pageltusį sulankstytą rankraštį, skaito, su palengvėjimu atsidūsta, vėl greitai sulanksto lapą, paslepia užantyje ir atsistoja. Gerai! (Pauzė)*

PRUSAS *(Tyliai).* Apvogėte mane.

EMILIJA. Jūs gavot... ko norėjote.

PRUSAS. Apvogėte mane. Šalta kaip ledas. Lyg lavoną laikiau glėbyje... *(Sudreba)* Ir už tai atidaviau svetimus dokumentus! Nuolankiai dėkoju!

EMILIJA. Jums gaila to užantspauduoto voko?

PRUSAS. Man gaila, kad jus pažinau... Nereikėjo atiduoti to voko. Dabar aš kaip vagis. Šlykštu! Šlykštu!

EMILIJA. Norite pusryčių?

PRUSAS. Nieko nenoriu. Nieko. *(Pakilęs eina prie jos)* Pasirodykit! Pasirodykit, noriu į jus pažiūrėti!.. Nežinau, ką jums atidaviau – gal ir vertingą dokumentą, bet... jau vien tai, kad jis buvo užantspauduotas, ir aš, net nenutuokdamas, kas ten... *(Numoja ranka)*

EMILIJA *(Atsistoja).* Jūs norite man spjauti į veidą?

PRUSAS. Ne jums, o sau.

EMILIJA. O, prašom nesivaržyti. *(Beldimas. Emilija eina prie durų)* Kas ten?

KAMBARINĖ *(Už scenos).* Aš, panele.

EMILIJA. Na, eikš. *(Atidaro)* Ką nors užkąsti!

KAMBARINĖ *(Jeina uždususi, su naktine palaidine ir sijonu).* Atleiskite, panele, ar čia nėra pono Pruso?

PRUSAS *(Atsisuka).* Kas atsitiko?

KAMBARINĖ. Čia atėjo pono Pruso tarnas. Jam reikia su ponu pasikalbėti. Sako, kažką atnešęs.

PRUSAS. Iš kur jis, po velnių, žino... Liepkite palaukti. Ne, dar neišeikit. *(Nueina į miegamąjį)*

EMILIJA. Sušukuok mane. *(Atsisėda prie tualetinio staliuko)*

KAMBARINĖ (*Išleidžia jai plaukus*). Viešpatie, kaip aš išsigandau! Atbėga pas mane portjė ir sako: atėjo tasai tarnas ir nori pas jus. O tas tarnas lyg be galvos, žodžio neištaria. Mane visą taip ir nusmelkė. Ten, matyt, kas nors atsitiko, panele.

EMILIJA. Atsargiau, peši!

KAMBARINĖ. Ir išbalęs kaip drobė tas tarnas. Aš taip išsigandau...

PRUSAS (*Skubiai išeina iš miegamojo, jau su liemene ir kaklaraiščiu*). Pardon, aš tik valandėlę. (*Išeina į dešinę*)

KAMBARINĖ (*Šukuodama*). Jis didelis ponas, tiesa? Man baisiai knieti sužinoti, kas ten atsitiko. Kad jūs būtumėt mačiusi, panele, kaip tas tarnas drebėjo...

EMILIJA. Paskui išvirsi man kiaušinių.

KAMBARINĖ. Ir laikė rankoje kažkokį laišką ar ką ten. Gal nueit pasiklaudyti?

EMILIJA (*Žiovaudama*). Kelinta valanda?

KAMBARINĖ. Po septynių.

EMILIJA. Užgesink šviesą ir nutilk. (*Pauzė*)

KAMBARINĖ. O lūpos visai pamėlusios to tarno.

EMILIJA. Tu nurausi man visus plaukus, kvaiša! Parodyk šukas! Žiūrėk, kiek išpešei!

KAMBARINĖ. Kad man rankos dreba! Tikriausiai kas nors atsitiko...

EMILIJA. Jei ir atsitiko, tai vis tiek neleisiu plaukų rauti. Šukuok! (*Pauzė*)

Prusas grįžta iš koridoriaus, rankoje neatplėštas laiškas, kurį jis mechaniškai glosto.

EMILIJA. Taip greitai!

Prusas, sugraibęs ranka kėdę, atsisėda.

EMILIJA. Ką valgysite pusryčių?

PRUSAS (*Kimiai*). Paprašykit išeiti... tą merginą...

EMILIJA. Kol kas išeik. Aš paskambinsiu. Eik, eik!

Kambarinė išeina.

EMILIJA (*Patylėjusi*). Na, kas ten?

PRUSAS. Janekas... nusišovė.

EMILIJA. Ką jūs!

PRUSAS. Galva... sudraskyta. Pažinti nebegalima. Numirė.

EMILIJA. Vargšelis. Kas jums parašė?

PRUSAS. Tarnas papasakojo. O šitą... parašė Janekas. Rado prie jo... Štai kraujas...

EMILIJA. Ką jis rašo?

PRUSAS. Bijau... atplėšti... Kaip, kaip jis galėjo žinot, kad aš pas jus? Kodėl jis pasiuntė čia? Kaip jums atrodo, o gal jis...

EMILIJA. Gal ir matė jus.

PRUSAS. Kodėl jis taip padarė? Kodėl... nusižudė?

EMILIJA. Perskaitykit laišką.

PRUSAS. Gal... pirma perskaitysit jūs?

EMILIJA. Ne.

PRUSAS. Aš manau... čia ir jus liečia... Atplėškite jūs...

EMILIJA. Ak, ne.

PRUSAS. Aš turėčiau eiti paskui jį... Turėčiau... Ar plėšti?

EMILIJA. Žinoma.

PRUSAS. Tebūnie taip. *(Atplėšęs voką, išima laišką)*

Emilija darosi manikiūrą.

PRUSAS *(Tyliai skaito).* Oi! *(Nuleidžia laišką)*

EMILIJA. Kiek jam buvo metų?

PRUSAS. Štai kodėl, štai!

EMILIJA. Vargšas Janekas!

PRUSAS. Jis jus mylėjo...

EMILIJA. Taip?

PRUSAS *(Kūčiodamas).* Vienturtis, vienturtis mano... *(Užsidengia veidą. Pauzė)* Aštuoniolikos metų, aštuoniolikos metų tebuvo! Janekai! Berniuk mano! *(Pauzė)* Viešpatie, viešpatie, aš buvau jam... per daug griežtas! Niekada jo nepaglosčiau, niekada... nepriglaudžiau, niekada nepagyriau... O kai norėdavau tai padaryti... bent pabučiuoti, vis pagalvodavau: ne, tegu būna tvirtas... tvirtas, kaip aš... tvirtas gyvenime... Aš jo visai nepažinojau! Viešpatie, kaip tas berniukas mane dievino!

EMILIJA. Jūs nežinojot?

PRUSAS. Dieve mano, o kad jis dar būtų gyvas! Taip kvailai, absurdiškai įsimylėti... Matė mane įeinant pas jus... dvi valandas laukė prie vartų... paskui sugrįžo namo ir...

EMILIJA *(Paėmusi šukas, šukuojasi).* Vargšelis.

PRUSAS. Aštuoniolikos metų! Mano Janekas, mano sūnus... Negyvas, nė pažint neįmanoma... Ir tokia vaikiška rašysena: „...tėti, dabar pažinau gyvenimą, būk laimingas, o aš...“ *(Atsistoja)* Ką jūs darote?

EMILIJA *(Įsikandusi plaukų segtukus).* Šukuojusi.

PRUSAS. Gal jūs... nesupratote? Janekas jus mylėjo! Nusižudė dėl jūsų!

EMILIJA. Ak, dabar šitiek žudosi!

PRUSAS. Ir jūs galite ramiai šukuotis?

EMILIJA. Tai gal dėl to aš turiu lakstyti susitaršiusi?

PRUSAS. Dėl jūsų nusižudė! Girdite?

EMILIJA. O ką aš padarysiu? Juk ir dėl jūsų! Tai gal man rautis plaukus? Pakankamai jų išrauna kambarinė.

PRUSAS (*Traukiasi*). Nutilkit, arba... (*Beldimas*)

EMILIJA. Prašom.

KAMBARINĖ (*Jeina jau apsirengusi*). Prašo ponas Hauk-Šendorfas, panele.

EMILIJA. Vesk jį čia!

Kambarinė išeina.

PRUSAS. Jūs... jūs jį priimsite... dabar? Prie manęs?

EMILIJA. Tuo tarpu išeikit į gretimą kambarį.

PRUSAS (*Pakelia portjerą*). Canaille! (*Išeina*)

Jeina Hauk-Šendorfas.

EMILIJA. Buenos dias, Maksai. Ko taip anksti?

HAUKAS. Tss! Tss! (*Atstypčioja prie jos galais pirštu, pabučiuoja j kaklą*) Renkitės, Eugenija. Važiuojam.

EMILIJA. Kur?

HAUKAS. Namo. Ispanijon. Chi, mano žmona nieko nežino. Jūs suprantate: aš pas ją nebegrįšiu. Por dios, Eugenija, paskubėkit!

EMILIJA. Jūs išprotėjote?

HAUKAS. Iš tikrųjų. Teikitės žinoti, kad aš esu atiduotas globėjams, mane gali sulaikyti ir išsiųsti atgal, tsss, lyg paketą paštu, suprantat? Che? Bet aš noriu nuo jų pabėgti. Jūs mane išsivešite.

EMILIJA. Ispanijon? O ką aš ten veiksiu?

HAUKAS. O-lia! Nagi, šoksitė! Mi dios, hija, kaip aš visada pavyduliaudavau! Jūs šoksitė, taip? O aš, aš plosiu... (*Išsiima iš kišenės kastanjetes*) Ay, salero! Vaya, querida! (*Dainuoja*) Lialialia, lialialia... (*Apstulbęs*) Kas čia taip verkia?

EMILIJA. Et, niekas.

HAUKAS. Tss, kažkas lyg verkia. Vyro balsas. Chite, escucha...

EMILIJA. Ak, tiesa. Kažkas gyvena gretimais. Rodos, jo sūnus numirė, ar kas ten.

HAUKAS. Ką? Numirė? Kaip liūdna. Vamos, Gitana! Matot, ką aš vežiosi? Brangenybes. Matildos brangenybes. Matilda, teikitės žinoti, tai mano žmona. Jau senė, suprantate? Bjauru būti senam. Baisu, baisu būti senam. Aš irgi jau buvau senas, bet kai sugrįžot jūs... Chiquirritica, man dabar dvidešimt metų, cha! Netikite?

EMILIJA. Si, si, senjor.

HAUKAS. Ir jūs nepasenot. Klausykit, žmogus neturi senti. Girdėjot, kad kvailiai ilgai gyvena? O, aš ilgai gyvensiu! O kol žmogus trokšta meilės... (*Tarškina kastanjetėmis*) Gerк meilę! Lialialia, lialialia... Ei, čigone! Važiuoji?

EMILIJA. Taip.

HAUKAS. Į naują gyvenimą, ką? Pradėsime vėl nuo dvidešimties, mergyte. Ak, kokia saldybė! Tik prisimink! Cha, cha, prisimeni? Visa kita – niekai. Važiuojam, mergyte?

EMILIJA. Si. Ven aquí, chucho! (*Beldimas*) Prašom!

KAMBARINĖ (*Įkišusi galvą*). Jus nori aplankyti ponas Gregoras.

EMILIJA. Įleiskit!

HAUKAS. Ko jam reikia? Mi dios, bėgam!

EMILIJA. Palaukit.

Įeina Gregoras, Kolenatas, Kristina ir Vitekas.

EMILIJA. Sveikas, Bertikai. Sakyk, ką tu čia man atvedei?

GREGORAS. Jūs ne viena?

HAUKAS. A, ponas Gregoras. Ak, kaip malonu!

GREGORAS (*Stumteli Kristinką prie Emilijos*). Pažvelkit šitam kūdikiui į akis! Žinot, kas atsitiko?

EMILIJA. Janekas.

GREGORAS. Žinote kodėl?

EMILIJA. Et!

GREGORAS. Ar suprantate, kad to jaunuolio mirtis krinta ant jūsų sąžinės?

EMILIJA. Ir dėl to atitempei šitiek žmonių, ir dar advokatą?

GREGORAS. Ne vien dėl to. Ir prašom nesikreipti į mane „tu“.

EMILIJA (*Užsiplieskusi*). Na, pažiūrėsime! Ko tau čia reikia?

GREGORAS. Pamatysite. (*Sėdasi nekviečiamas*) Kokia jūsų tikroji pavardė?

EMILIJA. Tu mane tardai?

KOLENATAS. Oi ne, panele. Čia tik draugiškas pašnekesys.

GREGORAS. Parodykit, Vitekai! (*Ima iš Viteko fotografiją*) Jūs pasirašėte panelei Kristinai šią fotografiją? Čia jūsų parašas?

EMILIJA. Mano.

KOLENATAS. Puiku. O dabar malonėkit pasakyti: jūs pasiuntėte vakar man šitą raštą? Tai kažkokios Elian Mak Gregor ranka rašytas pareiškimas, kad ji esanti Ferdinando Gregoro motina. Data – tūkstantis aštuoni šimtai trisdešimt šeštieji. Čia ne falsifikatas?

EMILIJA. Ne.

GREGORAS. Bet jis rašytas alizarino rašalu. Jūs žinot, ką tai reiškia? Ką? Juk tai falsifikatas, gerbiamoji!

EMILIJA. Iš ko jūs nustatėte?

GREGORAS. Rašalas visai neišdžiūvęs. Prašom, ponai. (*Paseilina pirštą ir pabraukia per rankraštį*) Dar tepa. Ką jūs dabar pasakysit?

EMILIJA. Nieko.

GREGORAS. Tai parašyta vakar, aišku? Ir ta pačia ranka, kuri paliko autografą štai ant šitos fotografijos. Ypatingai specifiška rašysena.

KOLENATAS. Panaši į graikišką, dievaži! Pavyzdžiui, šita – alfa...

GREGORAS. Jūs pati rašėt šitą dokumentą, taip?

EMILIJA. Lauki mano išpažinties? Tau neatsakinėsiu.

HAUKAS. Bet, ponai, ponai, teikitės...

KOLENATAS. Patylėkite, ponai, patylėkit, čia labai įdomūs dalykai. Gal bent pasakysit, panele, iš kur gavote šį dokumentą?

EMILIJA. Prisiekiu, kad jį rašė Elian Mak Gregor!

KOLENATAS. Kada? Vakar iš ryto?

EMILIJA. Tai nesvarbu.

KOLENATAS. Svarbu, gerbiamoji. Net labai svarbu. Kada mirė Elian Mak Gregor?

EMILIJA. Išeikit! Išeikit! Aš daugiau nesakysiu nė žodžio!

PRUSAS (*Staiga išeina iš miegamojo*). Prašom parodyti man tą raštą.

KOLENATAS (*Atsistoja*). Viešpatie... jūs...

GREGORAS. Jūs buvote čia? Emilija, ką tai reiškia?

HAUKAS. Dieve mano, ponas Prusas! Kokia laimė! Kaip gyvuoja?

GREGORAS. Jūs žinote, kad jūsų sūnus...

PRUSAS (*Šaltai*). Taip. Prašom tą raštą. (*Kolenatas paduoda dokumentą*) Ačiū. (*Užsidėjęs pensnę, atidžiai skaito*).

GREGORAS (*Priėjęs prie Emilijos, tyliai*). Ką jis čia veikė? Sakysit!

EMILIJA (*Nužvelgusi jį*). Kas jums davė teisę?

GREGORAS. Tas, kas kraustosi iš proto – aš pats.

PRUSAS (*Padeda raštą*). Dokumentas nesuklastotas.

KOLENATAS. Po perkūnų! Tai jį parašė Elian Mak Gregor?

PRUSAS. Ne. Jį rašė graikė Elina Makropulos. Tai ta pati rašysena, kaip ir mano laiškuose. Neabejotinai.

KOLENATAS. Bet laiškus rašė...

PRUSAS. ...Elina Makropulos. Jokios Elian Mak Gregor nebuvo, ponai. Tai nesusipratimas.

KOLENATAS. Iš proto išsikraustysiu! O parašas ant fotografijos?

PRUSAS (*Peržvelgia*). Be jokios abejonės Elinos Makropulos rašysena.

KOLENATAS. Štai kaip! Bet juk čia savo ranka pasirašė va šita panelė. Tiesa, Kristinka?

KRISTINA. Palikit ją ramybėj!

PRUSAS (*Grąžina fotografiją*). Ačiū. Atleiskite, kad įsikišau. (*Atsisėdęs atokiau, suspaudžia rankomis galvą. Pauzė*)

KOLENATAS. Dievaži, ir susigaudyk dabar kad nori!

VITEKAS. Atsiprašau, o gal čia atsitiktinai ta... ta panelės Marti rašysena... truputį panaši...

KOLENATAS. O kaipgi, Vitekai! Ir panelės atvykimas atsitiktinis. Žinot ką, Vitekai, eikit jūs po plynių su tais savo atsitiktinumais!

EMILIJA. Pranešu jūsų žiniai, ponai, kad aš ketinu dar šį rytą išvažiuoti.

GREGORAS. Kur, leiskit paklausti?

EMILIJA. Į užsienį.

KOLENATAS. Dėl dievo meilės, panele, nedarykit šitaip! Žinote ką? Pasilikit gražiuoju, kad nereikėtų mums kreiptis... kad nebūtume priversti šauktis...

EMILIJA. Jūs pareikalausite mane suimti?

GREGORAS. Tuo tarpu ne. Dar turit vieną galimybę. (*Beldimas*)

KOLENATAS. Prašom!

KAMBARINĖ (*Įkiša galvą*). Du ponai ieško pono Hauko.

HAUKAS. Atsiprašau, ko ieško? Manęs? Aš neisiu! Aš... dėl dievo meilės... maldauju... padėkite kaip nors...

VITEKAS. Leiskit, aš jų paklausiu. (*Išeina*)

KOLENATAS (*Eina prie Kristinkos*). Ko tu, Kristinka, neverk! Man taip gaila...

HAUKAS. Ajai, kokia graži! Leiskit pasižiūrėti! Jėzau-Marija, būkit maloni – neverkite!

GREGORAS (*Prie pat Emilijos, tyliai*). Apačioje – automobilis! Važiuokit su manim į užsienį arba...

EMILIJA. Cha cha, tu šito tikėjaisi?

GREGORAS. Arba aš, arba policija. Važiuoji?

EMILIJA. Ne.

VITEKAS (*Sugrįžęs*). Atsiprašau, ten laukia pono Hauko... jo gydytojas... ir dar vienas ponas. Atėjo palydėti jį namo.

HAUKAS. Štai matote, chi chi! Ir įkliuvau. Būkit malonūs paprašyti, kad palauktų!

VITEKAS. Aš jau sakiau jiems.

GREGORAS. Ponai, jeigu panelė Marti nesiteikė mums kai ko paaiškinti, tai būkime ryžtingi ir patys patikrinkim jos stalčius ir lagaminus.

KOLENATAS. Oho! Mes neturim teisės, Gregorai! Tai pasikėsinimas į asmeninę nuosavybę ir taip toliau, aišku?

GREGORAS. Tai ką, iškviesti policiją?

KOLENATAS. Aš nusiplaunu rankas.

HAUKAS. Bet atleiskit, ponas Gregorai, aš kaip riteris...

GREGORAS. Pone, už durų laukia jūsų gydytojas ir seklys. Gal pakviesti?

HAUKAS. Oi ne, dėl dievo meilės, bet ponas Prusas tikrai...

PRUSAS. Darykit... su ta moterimi... ką norit.

GREGORAS. Gerai. Pradedam. (*Eina prie sekretero*)

EMILIJA. Neliesk! (*Atidaro tualetinio stalelio stalčių*) Tik išdrįsk!

KOLENATAS (*Prišokęs*). Ajajai, panele! (*Ištraukia jai kažką iš rankos*)

GREGORAS (*Neatsigręždamas atidaro sekreterę*). Ką, norėjo šauti?..

KOLENATAS. Taip, revolveris užtaisytas. Gregorai, palikim viską. Aš čia ką nors iškviesiu, gerai?

GREGORAS. Patys susitvarkysim. (*Žiūrinėja stalčius*) Jūs kol kas raskite kokį užsiėmimą.

EMILIJA (*Haukui*). Maksai, ir tu leidi jiems? Caspita! Y usted quiere pasar por caballero?

HAUKAS. Cielo do mi, ką man daryti?

EMILIJA (*Kolenatui*). Daktare, jūs doras žmogus...

KOLENATAS. Labai apgailėstauju, panele, bet jūs apsirinkat. Aš esu kišenvagis ir tarptautinis plėšikas. Iš tiesų tai aš Arsenas Lupenas.

EMILIJA. Tai jūs, Prusai! Juk jūs džentelmenas! Jūs negalit leisti...

PRUSAS. Prašyčiau į mane nesikreipti.

KRISTINA (*Kūkčiodama*). Tai bjauru, ką jūs darote! Palikit ją ramybėj!

KOLENATAS. Ir aš taip sakau, mergyte. Mes elgiamės įžūliai, baisiai įžūliai.

GREGORAS (*Meta ant stalo krūvą popierių*). Taip, panele. Bet jūs vežiojatės visą archyvą. (*Eina į miegamąjį*)

KOLENATAS. Čia lyg specialiai jums, Vitekai! Ne dokumentai – tiesiog delikatesai. Gal norit suklasifikuoti?

EMILIJA. Nedrįskit jų skaityti!

KOLENATAS. Gerbiamoji, nuolankiai prašau jus nejudėti. Priešingu atveju būsiu priverstas griebtis smurto, nusižengdamas baudžiamojo kodekso 91-ajam paragrafui.

EMILIJA. Ir šitaip kalba advokatas?

KOLENATAS. Matote, man jau patinka nusikaltimai. Turbūt iš prigimties turėjau tokį polinkį. Kartais žmogus tik į senatvę atranda savo tikrą pašaukimą. (*Pauzė*)

VITEKAS. Leiskite pasiteirauti, panele Marti, kur dabar dainuosite? (*Tyla*)

HAUKAS. Mon dieu, je suis desole... desole...

VITEKAS. Ar jūs... skaitėte, kas rašoma recenzijose apie jus?

EMILIJA. Ne.

VITEKAS (*Išsitraukia iš kišenės iškarpas*). Puikiausi atsiliepimai, panele! Štai, pavyzdžiui: „Nuostabios jėgos ir ryškumo balsas, stulbinanti viršūnių pilnybė, tobulas vokalo valdymas...“, o

toliau: „...nepaprasta vaidyba... neregėta dramatinė interpretacija... išskirtinis reiškinys mūsų operos istorijoje, o gal ir apskritai visame operos mene.“ Istorijoje, panele, įsidėmėkite!

KRISTINA. Juk tai tiesa!

GREGORAS (*Grižta iš miegamojo su glėbiu popierių*). Štai, daktare. Tuo tarpu viskas. (*Meta popierius ant stalo*) Į darbą!

KOLENATAS. Su malonumu. (*Uosto popierius*) Kiek čia dulkių, panele. Vitekai, tai istorijos dulkės.

GREGORAS. Be to, radau antspaudėlį su inicialais E.M., kuris yra prispaustas ir ant Elian Mak Gregor pareiškimo.

PRUSAS (*Atsistoja*). Parodykit!

KOLENATAS (*Varto popierius*). O viešpatie, Vitekai, čia yra dokumentų iš tūkstantis šeši šimtai trečiųjų metų.

PRUSAS (*Atiduoda antspaudėlį*). Tai Elinos Makropulos antspaudas. (*Atsisėda*)

KOLENATAS (*Varto popierius*). Ir ko tik čia nėra.

HAUKAS. Dievulėliau tu mano...

GREGORAS. Ponas Haukai, jūs nepažįstate šio medaliono? Man atrodo, kad jame – buvęs jūsų didžiai godotinas herbas.

HAUKAS (*Apžiūrinėja medalioną*). Taip... tas pats... Aš jai esu padovanojęs!

GREGORAS. Kada?

HAUKAS. Nagi tada... Ispanijoje... prieš penkiasdešimt metų.

GREGORAS. Kam?

HAUKAS. Jai, jai pačiai... Eugenijai... Eugenijai Montes, supraskit pagaliau.

KOLENATAS (*Pakelia akis nuo popierių*). Čia kažkas ispaniškai. Ar mokate ispanų kalbą?

HAUKAS. O taip, tik malonėkite parodyt... Chi chi, Eugenija, tai iš Madrido!

KOLENATAS. Kas čia yra?

HAUKAS. Policijos raštas... nedelsiant išsikraustyti... dėl amoralaus elgesio! Ramera Gitana que se ilana Eugenia Montes... chi chi chi! Žinau: tai dėl tų muštynių, taip?

KOLENATAS. Pardon. (*Varto popierius*) Užsienio pasas: Elzė Miuler, septyniasdešimt devintieji metai... Mirties liudijimas... Elian Mak Gregor, 1836. Žiūrėkit! Viskas sujaukta – nesupaisysi, kur pradžia, kur galas. Palaukit, panele, mes jums sudėliosime pagal pavardes. Ekaterina Myškina, kas čia dar tokia?

VITEKAS. Ekaterina Myškina buvo rusų dainininkė, keturiasdešimtaisiais metais.

KOLENATAS. Jūs viską žinote, mielas.

GREGORAS. Įdomu, kad visur pirmosios raidės yra E.M.

KOLENATAS. Matyt, panelė renkasi tik šiuos inicialus. Ypatingas pomėgis, taip? Fiūūū, „dein Pepi“. Tai jūsų tolimas protėvis, Prusai. Gal jums perskaityti? „Meine liebste, liebste Ellian.“

PRUSAS. Turbūt Elina, taip?

KOLENATAS. O ne – Elian. Ir ant voko: Elian Mak Gregor, Viena, Imperatoriškoji opera. Palaukit, Gregorai, mes dar išlošime su Elian. „Meine liebste, liebste Ellian...“

EMILIJA (*Atsistoja*). Palaukit. Neskaitykite toliau. Tai mano dokumentai.

KOLENATAS. Kad ir mums nepaprastai įdomūs!

EMILIJA. Neskaitykit. Viską pati pasakysiu. Viską, ko tiktai klausit.

KOLENATAS. Iš tikrųjų?

EMILIJA. Prisiėkiu.

KOLENATAS (*Sudėdamas dokumentus*). Jei taip, labai, labai atsiprašome, kad šitokiu būdu privertėme jus prabilti.

EMILIJA. Jūs mane teisite?

KOLENATAS. Gink dieve! Tai bus draugiškas pašnekesys.

EMILIJA. Bet aš noriu, kad mane teistumėt!

KOLENATAS. Ak taip. Pasistengsime, kiek leis mūsų kompetencija. Tai prašom.

EMILIJA. Ne, turi būti kaip tikrame teisme! Kryžius ir visa kita.

KOLENATAS. Aha. Teisybė. Ką dar?

EMILIJA. Pirmiausia leiskit man pavalgyti ir apsirengti. Negi stosiu į teismą vienmarškinė.

KOLENATAS. Teisybę sakote. Reikia viską tinkamai sutvarkyti, kad būtų kaip pridera.

GREGORAS. Komedija!

KOLENATAS. Tylos! Nediskredituokite teisingumo akto. Kaltinamoji, jums duodama dešimt minučių – užteks pasiruošti?

EMILIJA. Ar jums galvoj negerai? Bent valandą!

KOLENATAS. Tebūnie – pusvalandis pasirengimui ir apmąstymui, o tada stosite į teismą. Atsiųsime jums kambarinę. Eikit!

EMILIJA. Dėkoju. (*Išėina į miegamąjį*)

PRUSAS. Aš eisiu... pas Janeką.

KOLENATAS. Bet po pusvalandžio sugrįžkite.

GREGORAS. Daktare, ar negalėtumėt nors dabar parodyti šiek tiek rimtumo?

KOLENATAS. Tylos! Aš žiūriu ypač rimtai, Gregorai. Žinau, kaip ją paveikti. Ji isterikė. Vitekai!

VITEKAS. Ką įsakysite?

KOLENATAS. Nubėkit į laidotuvių biurą, kad atsiųstų kryžių, žvakių ir juodos gelumbės. Paskui – Bibliją ir kitokios butaforijos. Greitai!

VITEKAS. Gerai, klausau.

KOLENATAS. Ir suieškokite kur nors kaukolę.

VITEKAS. Žmogaus?

KOLENATAS. Žmogaus ar galvijo, nesvarbu. Kad būtų mirties ženklas.

UŽDANGA

EPILOGAS

Tas pats kambarys, tik įrengtas kaip teismo salė. Stalai, sofa, kėdės ir t. t. uždengti juoda gelumbe. Ant didesnio stalo kairėje – kryžius, Biblija, deganti žvakė ir kaukolė; už stalo KOLENATAS – teismo pirmininkas ir VITEKAS – sekretorius. Prie mažesnio stalo GREGORAS – prokuroras. Ant sofos PRUSAS, HAUKAS ir KRISTINA – prisiekusieji tarėjai. Dešinėje – tuščia kėdė.

KOLENATAS. Marti jau turėtų būti čia.

VITEKAS. Neduok dieve, kad tik nebūtų išgėrusi... kokių nuodų?

GREGORAS. Nesąmonė. Ji per daug save myli.

KOLENATAS. Įveskite kaltinamąją.

Vitekas pasibeldęs į eina į miegamąjį.

PRUSAS. Ar negalėtumėt išsiversti be manęs šitame farse?

KOLENATAS. Ne, jūs privalote būti prisiekusiu tarėju.

KRISTINA (*Kūkčioja*). Bet juk čia... kaip laidotuvės!

KOLENATAS. Neverk, mergyte. Ramybė mirusiems.

Vitekas įveda Emiliją prabangiai išsipuošusią, su buteliu ir stikline rankoje.

KOLENATAS. Nuveskite kaltinamąją į vietą.

VITEKAS. Leiskit pranešti: kaltinamoji gėrė viską.

KOLENATAS. Ji girta?

VITEKAS. Taip, labai.

EMILIJA (*Atsišlieja į sieną*). Atstokite! Aš tik... dėl drąsos. Troškulys kankina.

KOLENATAS. Atimkit iš jos butelį!

EMILIJA (*Spaudžia butelį prie krūtinės*). Ne! Neduosiu! Atimsite – neatsakinėsiu! Cha cha cha, jūs atrodote... kaip laidotojai! Komediantai! Cha cha cha cha, žiūrėkit, Bertikas! Theotokos, sprogsiu iš juoko!

KOLENATAS (*Griežtai*). Kaltinamoji, prašom rimtai!

EMILIJA (*Apstulbusi*). Jūs norite mane įbauginti, taip? Klausyk, Bertikai, juk čia pokštai?

KOLENATAS. Kalbėkite tik tada, kai teismas klausia. Jūsų vieta ten. Galite sėsti... Prašom prokurorą paskelbti kaltinamąją išvadą.

EMILIJA (*Neramiai*). Aš turėsiu prisiekti?

KOLENATAS. Kaltinamajai prisiekti nereikia.

GREGORAS. Teisiamoji Emilija Marti, dainininkė, Dievo ir mūsų akivaizdoje kaltinama tuo, kad, savanaudiškais tikslais užsiiminėdama sukčiavimu ir dokumentų klastojimu, pamynė bet kokį

pasitikėjimą ir padorumą, nusikalto prieš patį gyvenimą, todėl ji išmesta iš žmonių giminės ir perduota griežčiausiam teismui.

KOLENATAS. Ar yra pastabų dėl kaltinimo išvados? Nėra... Pradedam apklausą. Kaltinamoji, stokit! Pavardė?

EMILIJA (*Atsistoja*). Mano?

KOLENATAS. Taip, jūsų, jūsų! Pavardė?

EMILIJA. Elina Makropulos.

KOLENATAS (*Švilpteli*). Kaip?

EMILIJA. Elina Makropulos.

KOLENATAS. Gimimo vieta.

EMILIJA. Kreta.

KOLENATAS. Gimimo metai.

EMILIJA. Gimimo metai?

KOLENATAS. Kiek jums metų?

EMILIJA. Na, kiek jūs duotumėt?

KOLENATAS. Apie trisdešimt, taip?

VITEKAS. Turbūt daugiau.

KRISTINA. Apie keturiasdešimt.

EMILIJA (*Parodo jai liežuvį*). Piemenė!

KOLENATAS. Neužgauliokite teisėjų.

EMILIJA. Argi aš tokia sena atrodau?

KOLENATAS. Gink dieve! Tai kada jūs gimusi?

EMILIJA. Tūkstantis penki šimtai aštuoniasdešimt penktaisiais.

KOLENATAS (*Pašokęs*). Kada?

EMILIJA. Tūkstantis penki šimtai aštuoniasdešimt penktaisiais.

KOLENATAS (*Atsisėda*). Aštuoniasdešimt penktaisiais. Taigi amžius – trisdešimt septyneri metai, taip?

EMILIJA. Atsiprašau – trys šimtai trisdešimt septyneri.

KOLENATAS. Primygtinai siūlau jums atsakinėti rimtai. Kiek jums metų?

EMILIJA. Trys šimtai trisdešimt septyneri.

KOLENATAS. Tai viršija bet kokias ribas! O kas buvo jūsų tėvas?

EMILIJA. Jeronimas Makropulas, imperatoriaus Rudolfo Antrojo asmeninis gydytojas.

KOLENATAS. Perkūnas trenktų! Žmonės, aš su ja nekalbėsiu!

PRUSAS. Kokia jūsų tikroji pavardė?

EMILIJA. Elina Makropulos.

PRUSAS. Ar Elina Makropulos, Josefo Pruso meilužė, buvo iš jūsų giminės?

EMILIJA. Tai aš pati.

PRUSAS. Kaip tai?

EMILIJA. Na, aš pati buvau Pepi Pruso meilužė. Su juo ir susilaukiau to Gregoro.

GREGORAS. O Elian Mak Gregor?

EMILIJA. Taip pat aš.

GREGORAS. Jūs išprotėjote?

EMILIJA. Aš – tavo proprosenelė, ar kaip ten. Ferdi buvo mano sūnus, supranti?

GREGORAS. Kuris Ferdi?

EMILIJA. Nagi, Ferdinandas Gregoras. Bet metrikuose jis – Ferdinandas Makropulas, kadangi... ten turėjau pasisakyti savo tikrąją pavardę. Kitaip negalėjau.

KOLENATAS. Be abejo. Tai kada esate gimusi?

EMILIJA. Tūkstantis penki šimtai aštuoniasdešimt penktaisiais. Christos Soter, gana jau to paties klausinėti!

HAUKAS. Prašom atleisti... bet jūs gi esate Eugenija Montes?

EMILIJA. Buvau, Maksai, buvau, tačiau tada aš teturėjau du šimtus devyniasdešimt metų. Buvau taip pat Ekaterina Myškina, ir Elzė Miuler, ir kuo tik norit. Tarp jūsų žmogus negali trijų šimtų metų išgyventi.

KOLENATAS. Ypač dainininkė.

EMILIJA. O kaipgi! (*Pauzė*)

VITEKAS. Vadinasi, jūs gyvenote ir aštuonioliktajame amžiuje?

EMILIJA. Žinoma.

VITEKAS. Taip gal... asmeniškai pažinojote... Dantoną?

EMILIJA. Pažinojau. Nemalonus žmogus.

PRUSAS. O iš kur jūs žinojote užantspauduoto testamento turinį?

EMILIJA. Pepi jį man parodė, prieš dėdamas į voką. Kad kada nors pasakyčiau tam kvailam Ferdi Gregorui.

GREGORAS. O kodėl nepasakėte?

EMILIJA. Kurių velnių man rūpintis savo palikuonimis?

HAUKAS. Oi, kaip jūs kalbate?

EMILIJA. Aš jau seniai nesu rafinuota dama, balandėli.

VITEKAS. Sakykit, ar jūs turėjote daugiau vaikų?

EMILIJA. Kokia dvidešimt. Kartais žmogus neišsisaugai. Gal kas nori išgerti? Jėzaumarija, kaip išdžiūvo burna! Sudegsiu iš troškulio! (*Sudrimba ant kėdės*)

PRUSAS. Vadinasi, tuos laiškus, pasirašytus E.M., rašėte jūs?

EMILIJA. Aš. Klausyk, atiduok juos man. Aš kartais mėgstu juos skaityti. Šlykštinė, taip?

PRUSAS. Ar juos rašėte kaip Elina Makropulos, ar kaip Elian Mak Gregor?

EMILIJA. Tai nesvarbu. Pepi žinojo, kas esu. Pepi aš viską pasakiau. Aš jį mylėjau...

HAUKAS (*Atsistoja susijaudinęs*). Eugenija!

EMILIJA. Tylėk, Maksai, tave taip pat. Gera buvo su tavim gyventi, kekšininke tu! Bet Pepi... (*Pravirksta*) Jį visų labiausiai mylėjau! Todėl jam ir daviau... Makropulo receptą... kurio jis taip troško...

PRUSAS. Ką davėte?

EMILIJA. Makropulo receptą.

PRUSAS. Kokį receptą?

EMILIJA. Tą raštelį, kurį man šiandien grąžinai. Tame užantspauduotame voke. Pepi norėjo tik išbandyti, žadėjo vėl man grąžinti... o kol kas laikė drauge su testamentu! Matyt, tikėjosi, jog aš jį kada nors atsiimsiu... ir štai aš atvykau! Kaip numirė Pepi?

PRUSAS. Krečiamas karščio... ir siaubingai traukomas mėšlungio.

EMILIJA. Tai nuo to! Nuo to! Aia Maria, aš gi jam sakiau!

GREGORAS. Ir jūs čia atvykot vien dėl to graikiško recepto?

EMILIJA. Cha cha, aš jo neatiduosiu jums! Dabar jis mano! Negalvok, Bertikai, kad man rūpėjo tas kvailas tavo procesas. Nusispjauti man, kad tu savas. Aš nė nežinau, kiek tūkstančių tų mano palikuonių tarp žmonių laksto. Man tik reikėjo atgauti šį receptą. Aš jį turėjau atgauti...

GREGORAS. Kodėl?

EMILIJA. Todėl, kad senstu. Todėl, kad mano dienos baigiasi. O aš vėl noriu viską išmėginti nuo pradžių. Prisiliesk, Bertikai, matai, kokia – kaip ledas. (*Pakyla*) Pačiupinėkit, pačiupinėkit mano rankas! Viešpatie, mano rankos!

HAUKAS. Malonėkite pasakyti, koks tas Makropulo receptas?

EMILIJA. Ten parašyta, kaip reikia daryti.

HAUKAS. Ką daryti?

EMILIJA. Kad žmogus gyventų tris šimtus metų. Kad tris šimtus metų jaunas būtų. Tą receptą parašė mano tėvas imperatoriui Rudolfui... bet jūs to imperatoriaus nežinote, tiesa?

VITEKAS. Taip, tik iš istorijos.

EMILIJA. Iš istorijos jūs nieko nesužinosite. Tai absurdas. Panaia, ką aš čia norėjau pasakyti? (*Pašniaukščia atsidariusi dėžutę*) Niekas daugiau nenori?

GREGORAS. Kas ten yra?

EMILIJA. Niekai. Kokainas ar dar kažkas. Apie ką aš čia kalbėjau?

VITEKAS. Apie imperatorių Rudolfą.

EMILIJA. Aha. Kad žinotumėt, koks paleistuvis buvo! Palaukit, aš papasakosiu apie jį tokių dalykų...

KOLENATAS. Prašom nenukrypti.

EMILIJA. Na, kai jis ėmė senti, tai... pradėjo ieškoti gyvybės eliksyro. Kad vėl atjaunėtų, suprantate? Tada pas jį atėjo mano tėvas ir parašė jam tą... receptą, tuos apdavus, kad jisai tris šimtus metų liktų jaunas. Bet imperatorius Rudolfas bijojo tais apdavais nusinuodyti ir paliepė: išbandyk juos pirma su savo dukra. Tada dukra – tai aš, tada šešiolikmetė. Tėvas taip ir padarė – davė man. Anuomet žmonės tatai vadino burtais, bet ten buvo visai kas kita.

HAUKAS. O kas?

EMILIJA (*Krūptelėjusi*). Ne, nesakysiu! Negaliu pasakyti! Po to kokią savaitę gulėjau be sąmonės, karščiuodama, bet pasveikau.

VITEKAS. O ką imperatorius?

EMILIJA. Nieko, tik įtūžo. Na, kaip jis galėjo žinoti, kad aš gyvensiu šimtą metų? Tad įmetė mano tėvą kaip mulkintoją į bokšto požemius, o aš su receptu pabėgau. Į Vengriją ar Turkiją, nė nebeatmenu.

KOLENATAS. Ar kam nors daugiau rodėt jūs tą... Makropulo receptą?

EMILIJA. Rodžiau. Jį išbandė vienas Tirolio pateris, rodos, apie 1660 metus. Nė nežinau, ar jis dar gyvas – kurį laiką net buvo popiežiumi, pasivadinęs Aleksandru ar Pijumi, o gal dar kitaip. Paskui vienas karininkas, italas, bet šitą užmušė. Ugas buvo vardu. Viešpatie, tas tai gražuolis! Palaukit, paskui dar buvo Nėgelis, tada Ondržejus, dykūnas Bombita ir Pepi Prusas, kuris nuo to numirė. Pepi buvo paskutinis, pas jį ir liko receptas... Daugiau aš nieko nežinau. Pasiklauskit Bombitą. Bombita gyvas, tik nežinau, kaip dabar pasivadinęs. Jis yra... kaip čia pasakius? Vedybų aferistas, turbūt.

KOLENATAS. Pardon. Jums dabar du šimtai keturiasdešimt septyneri metai, taip?

EMILIJA. Ne, trys šimtai trisdešimt septyneri.

KOLENATAS. Jūs girta. Nuo 1585 metų ligi šios dienos yra du šimtai keturiasdešimt septyneri, suprantate?

EMILIJA. Viešpatie, nepainiokit jūs manęs? Trys šimtai trisdešimt septyneri.

KOLENATAS. Kam jūs suklastojote Elian Mak Gregor pareiškimą?

EMILIJA. Bet juk aš pati esu Elian Mak Gregor!

KOLENATAS. Nemeluokit! Jūs – Emilija Marti, suprantate?

EMILIJA. Taip, tačiau tik pastaruosius dvylika metų.

KOLENATAS. Jūs prisipažįstate pavogusi Eugenijos Montes medalioną, taip?

EMILIJA. Motina švenčiausioji, tai netiesa! Eugenija Montes...

KOLENATAS. Taip užrašyta protokole. Jūs pati prisipažinot.

EMILIJA. Tai netiesa!

KOLENATAS. Kuo pavarde jūsų nusikaltimo bendrininkas?

EMILIJA. Aš neturėjau bendrininkų.

KOLENATAS. Nesiginkit! Mes viską žinom! Jūsų gimimo metai?

EMILIJA (*Drebėdama*). Tūkstantis penki šimtai aštuoniasdešimt penktieji.

KOLENATAS. O dabar išgerkit pilną stiklinę!

EMILIJA. Ne... nenoriu! Palikit mane ramybėje!

KOLENATAS. Jūs privalote! Pilną stiklinę! Greičiau!

EMILIJA (*Baisėdamasi*). Ką jūs man darot? Bertikai! (*Geria*) Man... sukasi... viskas...

KOLENATAS (*Pakilęs eina prie jos*). Jūsų pavardė?

EMILIJA. Man bloga. (*Drimba nuo kėdės*)

KOLENATAS (*Nutvėręs paguldo ją ant grindų*). Jūsų pavardė?

EMILIJA. Elina... Makro...

KOLENATAS. Nemeluokit! Žinot, kas aš esu? Aš kunigas. Klausau jūsų išpažinties!

EMILIJA. Peter... hemon... hos... eis... en uranois...

KOLENATAS. Jūsų pavardė?

EMILIJA. Elina... pulos...

KOLENATAS. Kaukolė!.. Viešpatie, priimk savo nuolankios tarnaitės Emilijos Marti sielą... hm hm hm... in saeculorum amen... Baigta. (*Apdengęs kaukolę juoda gelumbe, atkiša ją Emilijai*) Kelkis! Kas esi?

EMILIJA. Elina. (*Netenka sąmonės*)

KOLENATAS (*Paleidžia ją ant žemės, kad net dunksteli*). Prakeikimas! (*Atsistojęs padeda kaukolę*)

GREGORAS. Na, kaip?

KOLENATAS. Nemeluoja! Nutraukite tuos skudurus, greičiau! (*Skambina*) Gregorai, gydytoją!

KRISTINA. Jūs ją apnuodijot?

KOLENATAS. Truputėlj.

GREGORAS (*Pravėręs prieškambario duris*). Sakykit, ar čia yra gydytojas?

GYDYTOJAS (*Jeina*). Ponas Haukai, jau visą valandą jūsų laukiam. Prašom namo!

KOLENATAS. Palaukit. Pirmiausia šitą, daktare.

GYDYTOJAS (*Pasilenkęs prie Emilijos*). Apalpo?

KOLENATAS. Apsinuodijo.

GYDYTOJAS. Kuo? (*Atsiklaupęs prie Emilijos, pauosto burnos kvapą*) Aha. (*Pakyla*) Paguldykite ją kur nors.

KOLENATAS. Gregorai, nuneškit ją į miegamąjį! Kaip artimiausias giminaitis...

GYDYTOJAS. Ar ten yra šilto vandens?

PRUSAS. Yra.

GYDYTOJAS. Puiku. Atleiskite, aš tuoj. (*Rašo receptą*) Juodos kavos, aišku? O su šituo – į vaistinę. (*Eina į miegamąjį*)

KOLENATAS. Taigi, ponai...

KAMBARINĖ (*Jėjusi*). Panelė skambino?

KOLENATAS. Na, taip. Norėjo juodos kavos, paukštyte. Stiprios stiprios juodos kavos, aišku?

KAMBARINĖ. Chi chi, kaip ponas liepsite...

KOLENATAS. Pažiūrėsim. O su šituo nubėgsi į vaistinę, gerai? Na, opla!

Kambarinė išeina.

KOLENATAS (*Atsisėda priekyje*). Po perkūnų! Vis dėlto čia kažkas slypi.

PRUSAS. Iš tikrųjų. Todėl nereikėjo nugirdyti.

HAUKAS. Aš... aš... Prašom nesijuokti, bet aš ja tvirtai tikiu.

KOLENATAS. Ir jūs, Prusai?

PRUSAS. Visiškai.

KOLENATAS. Ir aš taip pat. O žinote, kokios bus pasekmės?

PRUSAS. Kad Gregoras atsiims Loukovą.

KOLENATAS. Hm, jums tai labai nemalonu?

PRUSAS. Aš jau nebeturiu paveldėtojo.

Sugrįžta Gregoras, apsivyniojęs nosine ranką.

HAUKAS. Na, kaip ji ten?

GREGORAS. Truputį gerėliau. Bet įkando man, žvėris! O žinote, aš ja tikiu!

KOLENATAS. Deja, ir mes. (*Pauzė*)

HAUKAS. Dieve mano, trys šimtai metų! Koks siaubas!

Kambarinė atneša kavą.

KOLENATAS. Kristinka, būk gerutė, paimk! Nunešk panelei. Pabūk jai gailėstingąja sesele, gerai?

Kristinka su kava išeina į miegamąjį, kambarinė – į priekambarį.

KOLENATAS (*Patikrinęs, ar abejos durys uždarytos*). Taip. O dabar, ponai, pasukim galvas, ką su juo darysim?

GREGORAS. Su kuo?

KOLENATAS. Su Makropulo receptu. Tai priemonė, kaip išgyventi tris šimtus metų. Mes galim ją turėti savo rankose.

PRUSAS. Receptą ji įsikišo į užantį.

KOLENATAS. Ir iš ten galim pasiimti. Ponai, jis atveria... neįsivaizduojamas galimybes. Ką su juo darysim?

GREGORAS. Nagi nieko. Receptas priklauso man. Aš esu jo paveldėtojas.

KOLENATAS. Liaukitės! Kol ji gyva, jūs ne paveldėtojas, o ji gali gyventi dar tris šimtus metų, jei tik panorės. Bet mes jį galim pasiimti, suprantate?

GREGORAS. Apgaule.

KOLENATAS. Kad ir taip. Juk tai nepaprastai svarbu... mums ir visai žmonijai, kad... hm. Jūs mane supraskite, ponai. Negi paliksim receptą jai? Kad juo naudotųsi tik ji, na, ir dar koks veltėdis, panašus į Bombitą? Kam teks tas receptas?

GREGORAS. Visų pirma – jos palikuonims.

KOLENATAS. Ė, brolyti, tokių atsiras pulkų pulkai! Šituo jūs per daug nekoziriuokit! Štai, sakysim, jūs, Prusai: jei turėtumėt receptą savo rankose, ar paskolintumėt man? Kad aš gyvenčiau tris šimtus metų.

PRUSAS. Ne.

KOLENATAS. Štai matot, ponai. Taigi mums reikia kaip nors susitarti. Ką su tuo receptu darysim?

VITEKAS (Pakyla). Visiems paskelbkime Makropulo receptą!

KOLENATAS. Manychiau, kad neverta!

VITEKAS. Duokim jį visiems! Visai žmonijai! Visi, visi turi vienodą teisę į gyvenimą! Ak, Viešpatie, juk taip trumpai gyvenam! Kiek mažai, Viešpatie, kiek mažai tam žmogui duota amžiaus!

KOLENATAS. Ir kas iš to!

VITEKAS. Juk tiesiog verkti reikia, ponai! Tik pagalvokit: žmogaus dvasia, tas pažinimo troškulys, protas, darbas, meilė, kūryba – viskas, viskas... Dieve mano, ir ką gi nuveikia žmogus per tas šešias dešimtis metų? Kuo pasimėgauja? Ko išmoksta? Nespėsi net sulaukti savo sodinto medžio vaisiaus, neišmoksi nė to, ką žmonija jau žinojo prieš tave, neužbaigsi darbų ir nepaliksi pavyzdžio – numirsi, tartum negyvenęs! Jėzau, Jėzau, koks trumpas mūsų amžius!

KOLENATAS. Dėl Dievo meilės, Vitekai...

VITEKAS. Nebuvo tau kada nė pasidžiaugti, nebuvo kada susimąstyti, nebuvo laiko niekam, niekam, tik plūkeisi dėl to duonos kąsnio! Ir nieko nematei, nieko nepatyrėi, nieko neužbaigėi, net savęs, net pats savęs – taip ir likai neaptašytas! Kam gyvenai? Tai iš viso ar verta buvo taip gyventi?

KOLENATAS. Žmogau, jūs norite mane pravirkdyti?

VITEKAS. Ir mirštame kaip gyvuliai... Dieve mano, kas gi yra tas pomirtinis gyvenimas, tas sielos nedarumas, jei ne baisus protestas prieš gyvenimo trumpumą? Niekada, niekada žmonija nesitenkino ta gyvuliška gyvenimo porcija, ja neįmanoma tenkintis, ji per daug neteisinga. Toks trumpas amžius – šurpi neteisybė. Žmogus vis dėlto yra šis tas daugiau negu vėžlys ar varnas, ir jam reikia daugiau laiko. Šešiasdešimt metų – tai vergija! Tai silpnybė, gyvuliškumas ir tamsa.

HAUKAS. Ajajai, o man jau septyniasdešimt šešeri!

VITEKAS. Duokim visiems po tris šimtus metų amžiaus! Tai bus didžiausias įvykis nuo pat žmogaus sutvėrimo: tai bus jo išvadavimas, bus naujas ir galutinis žmogaus sutvėrimas! Viešpatie, kiek žmogus galės nuveikti per tris šimtus metų! Penkiasdešimt metų būti vaiku ir mokinių, penkiasdešimt – pažinti pasaulį ir viską pamatyti, šimtą metų naudingai dirbuotis visų labui, o paskui šimtą metų, kai viskas jau patirta, gyventi išmintingai, valdyti, mokyti ir kitiems rodyti pavyzdį! Ak, koks prasmingas būtų žmogaus gyvenimas, jeigu jis truktų tris šimtus metų! Nebebūtų karų. Nebūtų ir tos bjaurios kovos dėl būvio. Nebūtų baimės ir egoizmo. Kiekvienas žmogus būtų išprusęs ir taurus (*susiima rankas*), laisvas, tobulas būtų, tikras dievo sūnus, o ne benkartas. Duokit žmonėms gyvenimą! Duokit jiems tikrai žmogišką gyvenimą!

KOLENATAS. Taip, tai labai gražu. Labai gražu, bet...

GREGORAS. Nuolankiai dėkoju. Tris šimtus metų būti valdininkėliu arba megzti kojines!

VITEKAS. Betgi...

GREGORAS. Arba būti tobulu ir visažiniu, o be to... Mano mielas, dauguma naudingų profesijų reikalingos tik todėl, kad yra neišprusėlių!

KOLENATAS. Leiskit pasakyti, Vitekai – teisiniu ir ekonominiu požiūriu tai absurdas. Pati mūsų visuomeninė sistema yra pagrįsta trumpu amžiumi. Imkim, pavyzdžiui... sutartis, pensijas, draudimą, paveldėjimo teisę ir pagaliau bet ką. O vedybos... niekas, brolyti, nenorės tuoktis trims šimtams metų. Niekas nedarys sutarties trims šimtams metų. Jūs anarchistas, mano mielas! Jūs norit sugriauti pačią visuomeninę santvarką!

HAUKAS. Leiskit įsiterpti... o po tų trijų šimtų metų kiekvienas vėl galėtų atsijauninti...

KOLENATAS. ...ir faktiškai gyventų amžinai. Tai tiesiog neįmanoma.

VITEKAS. Atleiskit, juk tatai galima uždrausti! Po trijų šimtų metų kiekvienas privalėtų mirti!

KOLENATAS. Štai matote! Vien iš humanizmo uždraustumėt žmonėms gyventi!

HAUKAS. Teikitės atleisti, bet aš... aš manau, kad tą receptą galima suskirstyti dozėmis.

KOLENATAS. Kaip tai?

HAUKAS. Teikitės suprasti – metais. Viena dozė – dešimt metų gyvenimo. Trys šimtai truputėlį daugiau, kai kas šitiek... gal nė nenorėtų. O dešimt metų mielai pirktų kiekvienas, tiesa?

KOLENATAS. Ir mes atidarytume ilgaamžystės urmo prekybą. Čia tai idėja! Aš įsivaizduoju, tuos užsakymus: „Atsiųskite paštu tūkstantį du šimtus metų gyvenimo paprastu įpakavimu. „Kohnas ir b-vė.“ „Ekspresu du milijonus metų, ff prima A, liuksusiniu įpakavimu. Vienos filialas.“ Visai neblogai, Haukai.

HAUKAS. Žinote, aš... aš ne komersantas. Bet kai žmogus jau senas, tai mielai nusipirktų... truputėlį gyvenimo... O trys šimtai metų vis dėlto per daug, ką?

VITEKAS. Pažinimui – ne.

HAUKAS. Atleiskite, bet pažinimo niekas neperka. O kokį dešimtį metelių malonumų, tai kiekvienas – mielai, ča, labai mielai.

KAMBARINĖ (Jėjusi). Prašom, čia iš vaistinės.

KOLENATAS. Ačiū, paukštyte. Sakyk, kiek tu metų norėtum gyventi?

KAMBARINĖ. Chi chi, dar trisdešimt.

KOLENATAS. O daugiau ne?

KAMBARINĖ. Ne. Ką aš tada veikčiau?

KOLENATAS. Štai matot, Vitekai.

Kambarinė išeina. Kolenatas beldžiasi į miegamąjį.

GYDYTOJAS (Tarpduryje). Kas atsitiko? Aha, gerai. (Paima vaistus)

HAUKAS. Sakykit, kaip jaučiasi panelė?

GYDYTOJAS. Prastai. *(Ieina į miegamąjį)*

HAUKAS. Ajajai, vargšėlė!

PRUSAS *(Pakyla)*. Ponai, atsitiktinumas mums davė į rankas tokią paslaptį. Atrodo, iškilo galimybė prailginti gyvenimą. Tarkim, jog tai įmanoma. Aš tikiuosi, kad nė vienas mūsų neketina panaudoti tos galimybės tik sau.

VITEKAS. Aš ne kitaip ir siūlau! Reikia pratęsti gyvenimą visiems!

PRUSAS. Ne. Tik stipriesiems. Tik patiems gabiesiems. O paprasčiausioms pilkoms žmogystoms ir vienadienio vabalo gyvenimo per daug.

VITEKAS. Oho, atsiprašau!

PRUSAS. Prašom, aš nenoriu ginčytis. Bet leiskit pasakyti: pilkas, mažas, kvailas žmogelis apskritai nemiršta, mažas žmogelis amžinas ir be jūsų pagalbos, menkystos veisiasi be atokvėpio kaip musės arba pelės. Tik didieji miršta. Miršta tik galiūnai ir talentingieji, nes jų jau niekas neatstos. Gal mes dabar įstengsime juos sulaikyti. Sukurti ilgaamžių aristokratiją.

VITEKAS. Aristokratiją? Jūs girdite? Privilegija gyventi!

PRUSAS. Taip. Gyvenimui svarbu tikrai rinkiniai. Tik vadai, padermės tęsėjai, veiklos vyrai. Apie moteris aš nė nekalbu. Bet pasaulyje yra dešimt, gal dvidešimt, o gal tūkstantis vyrų, kurių nieks nepakeis. Nes galim juos išsaugoti. Galim subrandinti lig antžmogio proto ir antgamtiškos jėgos. Galim išugdyti dešimt arba šimtą, arba tūkstantį antžmonių – vadų ir kūrėjų.

VITEKAS. Gyvenimo magnatų veisimas!

PRUSAS. Taip. Atrinkti tuos, kurie turi teisę į neribotą gyvenimą.

KOLENATAS. Atsiprašau, o pasakykit, kas gi juos atrinks? Vyriausybės? Plebiscitas? Švedijos akademija?

PRUSAS. Jokių kvailų balsavimų! Stipriausiasis perduotų stipriausiajam gyvenimą iš rankų į rankas. Materijos valdovai – dvasios valdovams. Išradėjai – kariams. Verslininkai – despotams. Tai būtų gyvenimo viešpačių dinastija. Nepriklausoma nuo jokių civilizuotų padugnių.

VITEKAS. O jei tos padugnės ateitų atsiimti savo teisės į gyvenimą!

PRUSAS. Ne savo atsiimti, o atimti stipriųjų teisę į gyvenimą. Ką gi, retkarčiais gal vieną kitą despotą ir užmuštų. Na tai kas? Revoliucija – vergų teisė. Bet vienintelė galima pasaulio pažanga – tai mažus ir silpnus despotus pakeisti dideliais ir galingais. Privilegijuotas ilgaamžiškumas – tai išrinktųjų despotija. Tai... proto valdžia. Antžmogiškas žinių ir veiklos autoritetas. Valingas žmonių valdymas. Ilgaamžiai taps vieninteliais žmonijos valdovais. Šita galimybė jūsų rankose, ponai. Svarbu, kaip ją panaudosit. Aš baigiau. *(Atsisėda)*

KOLENATAS. Hm. Ar prie tų geriausiųjų, išrinktųjų priklausome, pavyzdžiui aš arba Gregoras?

PRUSAS. Ne.

GREGORAS. O jūs pats tikriausiai priklausote?

PRUSAS. Dabar jau ne.

GREGORAS. Ponai, meskim tuščias kalbas. Ilgaamžiškumo paslaptis yra Makropulo šeimos nuosavybė. Leiskite tai šeimai pasielgti taip, kaip jai patinka.

VITEKAS. Atsiprašau, kaip tai?

GREGORAS. Tuo receptu naudosis tik šeimos nariai. Tik Elinos Makropulos palikuonys, nesvarbu, kas jie būtų.

KOLENATAS. Ir gyvens amžinai vien todėl, kad išsirito iš kažkokio valkatos ar barono ir paklaikusios, ištvirkusios isterikės? Nieko sau, graži, išskirtinė giminės žymė.

GREGORAS. Nesvarbu.

KOLENATAS. Mes turime garbę pažinti vieną tos giminės vyrą. Atleiskite, brangusis, bet tegu jį kur velniai, trumpai sakant, kažkoks išsigimęs subjektas. Graži šeimynėlė, tiesa?

GREGORAS. Galvokite, kaip jums patinka. Tebūna jie pamišėliai ar pavianai. Tebūna ištvirkėliai, silpnapročiai, išsigimėliai ar idiotai – kas tik norit. Tebūna jie pats blogio įsikūnijimas! Tai neturi jokios reikšmės. Receptas bus jų.

KOLENATAS. Nuostabu, ką ir besakyti!

GYDYTOJAS (*Jėjęs iš miegamojo*). Viskas sutvarkyta. Dabar tegu paguli.

HAUKAS. Taip, taip, tegu paguli. Labai gerai.

GYDYTOJAS. Eikit namo, ponas Haukai, aš jus palydėsiu.

HAUKAS. Oi, mes čia turime tokį svarbų pasitarimą, tiesa? Leiskit man dar pabūti! Aš... aš tikrai...

GYDYTOJAS. Žinokite, čia už durų jūsų kai kas laukia. Tad nekvailiokit, seneliuk, o jei ne...

HAUKAS. Taip, taip... aš... aš... aš tuoj einu.

GYDYTOJAS. Turiu garbę, ponai. (*Išėina*)

KOLENATAS. Ar jūs rimtai kalbėjot, Gregorai?

GREGORAS. Visiškai rimtai.

KRISTINA (*Išėjusi iš miegamojo*). Kalbėkite tyliau. Ji nori pamiegoti.

KOLENATAS. Kristinka, eik šen. Ar norėtum gyventi tris šimtus metų?

KRISTINA. Ne!

KOLENATAS. O jeigu turėtum tokio ilgo gyvenimo receptą, ką tu su juo veiktum?

KRISTINA. Nežinau.

VITEKAS. Duotum jį visiems žmonėms?

KRISTINA. Aš nežinau. Ar jie tada būtų laimingesni?

KOLENATAS. O kaipgi, mergyte, juk gyventi – tai pašėlusiai laimė.

KRISTINA. Nežinau. Manęs neklauskit.

HAUKAS. Ak, panele, žmogus taip nori gyventi!

KRISTINA (*Užsimerkia*). Kartais... kai kas... ir nenori. (*Pauzė*)

PRUSAS (*Priėjęs prie jos*). Ačiū už Janeką.

KRISTINA. Kodėl?

PRUSAS. Kad dabar jį prisiminėt.

KRISTINA. Prisiminiau? Tartum aš dar galėčiau galvoti... apie ką nors kitą.

KOLENATAS. O mes čia ginčijamės dėl amžino gyvenimo!

Įeina Emilija su kompresais ant galvos. Visi atsistoja.

EMILIJA. Atleiskite, kad aš... valandėlę buvau išėjusi...

GREGORAS. Kaip jaučiatės?

EMILIJA. Galvą skauda... tuščia... šleikštu...

HAUKAS. Nieko, nieko, praeis.

EMILIJA. Nepraeis. Niekada nepraeis. Man šitaip jau du šimtai metų.

KOLENATAS. Kaip „šitaip“?

EMILIJA. Nuobodulys kamuoja. Ir ne nuobodulys netgi. Tai toks... toks... ak, jūs, žmonės, net žodžio tokio neturit. Jokioj kalboj nėra tokio žodžio. Ir Bombita taip sakė... Nežinote, kaip tai bjauru.

GREGORAS. Bet kas gi tai?

EMILIJA. Nežinau. Viskas taip kvaila, tuščia, beprasmiška... Jūs visi čia?.. O man jūsų lyg visai nebūtų. Lyg būtumėt kokie daiktai ar šešėliai... Ką man su jumis daryti?

KOLENATAS. Gal mums išeiti?

EMILIJA. Ne, man vis tiek. Numirti ar išeiti už durų tai tas pat... Juk man vis tiek, ar kas yra, ar ne... O jūs tiek šurmuliuojate dėl kiekvienos kvailos mirties! Keisti jūs kokie... ak!

VITEKAS. Kas jums?

EMILIJA. Nereikia, nereikia, nereikia taip ilgai gyventi!

VITEKAS. Kodėl?

EMILIJA. Tai nepakeliama. Iki šimto, šimto trisdešimt metų žmogus dar ištvėria, bet paskui... paskui jis pradeda suprasti... suprasti, kad... Ir numiršta jo siela.

VITEKAS. Ką pradeda suprasti?

EMILIJA. Viešpatie, nėra tokių žodžių, kad galėtum išreikšti. Tada žmogus jau nebegali niekuo tikėti. Niekuo. Todėl ir tas nuobodulys. Štai tu, Bertikai, sakei, jog aš dainuoju lyg šalčio krečiama. Užtat, kad menas prasmę turi vien tada, kol žmogus dar tik mokosi. O kai išmoksta, tobulai išmoksta, pamato, kad tai visai nereikalinga. Tai lygiai toks pat tuščias dalykas, Kristinka, toks pat tuščias, kaip ir knarkti. Dainuoti – tai tas pat, kas tylėti. Viskas tolygu. Nėra jokio skirtumo.

VITEKAS. Tai netiesa! Kai jūs dainuojate... žmonės pasidaro truputėlį geresni, didesni.

EMILIJA. Žmonės niekada nepasidaro geresni. Niekas niekada negali pasikeisti. Niekas, niekas, niekas žemėje nevyksta. Ir su manim niekas nevyksta. Štai jūs čia – o aš toli toli... nuo visko... per tris šimtus metų... Ak, Dieve, kad jūs žinotumėt, kaip lengva jums gyventi!

KOLENATAS. Kodėl?

EMILIJA. Jums viskas taip arti! Jums viskas turi prasmę! Viskas turi kažkokią vertę, nes per savo trumpą amželį nė nespėsit viskuo lig soties pasinaudoti... Ak, Dieve mano, jeigu dar kartą... (*Grąžo*

rankas). Kvaileliai, jūs tokie laimingi! Net koktu žiūrėt, kokie laimingi! Ir viskas dėl to kvailo atsitiktinumo, kad greitai mirsit! Viskas jus domina lyg beždžionės! Viskuo tikite: tikite meile, savimi, dorybe, pažanga, žmonija – net nebežinau, nebežinau kuo! Tu, Maksai, tiki malonumais, tu, Kristinka, – meile ir ištikimybe. Tu tiki jėga. O tu – visokiomis kvailystėmis, Vitekai. Visi, visi, visi kuo nors tiki! Gera jums gyventi... kvaišeliai jūs!

VITEKAS (*Susijaudinęs*). Atleiskite, bet vis dėlto yra... didžios vertybės... idealai... siekimai...

EMILIJA. Yra, bet tiktai jums. Kaip čia pasakius? Meilė gal ir yra, bet ji tik jumyse. Jeigu jos nėra jumyse, tai nėra niekur, tada jos iš viso nėra... niekur pasaulyje... Negali žmogus mylėti tris šimtus metų. Nei puoselėti viltis, nei kurti, nei šiaip sau spoksooti per tris šimtus metų. Neištvėrs. Viskas apkars. Apkars būti geram, apkars – blogam. Dangus ir žemė tau apkars. O paskui pamatysi, kad viso to nėra. Nieko nėra. Nei nuodėmės, nei skausmo, nei žemės – ničnieko. Yra tik tai, kas turi kokią vertę. O jums viskas turi vertę. Dieve, juk aš buvau kaip jūs! Buvau mergaitė, buvau moteris, laiminga, aš... aš buvau žmogus! Dieve aukščiausiasis!

HAUKAS. Viešpatie, kas jums? Kas pasidarė?

EMILIJA. Kad jūs žinotumėt, ką man pasakė Bombita! Mes... mes... senukai, pernelyg daug patyrėme, bet jūs patyrėte daugiau už mus, kvailučiai jūs! Neišmatuojamai daugiau! Meilę, didybę, idealus, viską, kas tik įmanoma! Jūs viską turite! Jums nėra ko daugiau norėti! Jūs bent gyvenate, o mummyse gyvenimas sustojo. Dieve mano, ir nė žingsnio toliau... Viešpatie, kokia klaidi vienatvė!

PRUSAS. Tai kodėl jūs dar atėjote... to Makropulo recepto? Kodėl norite dar kartą gyventi?

EMILIJA. ...Todėl, kad siaubingai bijau mirties.

PRUSAS. Viešpatie, ir nemirtingieji nėra apsaugoti nuo to?

EMILIJA. Nėra. (*Pauzė*)

PRUSAS. Panele Makropulos, mes buvome jums žiaurūs.

EMILIJA. Aš to nepajutau. Teisybę sakėte. Nedera būti tokiai senai. Jūs žinote, kad vaikai manęs bijo? Kristinka, juk tu manimi bjauriesi?

KRISTINA. Oi ne! Man jūsų... man jūsų neapsakomai gaila!

EMILIJA. Gaila? Tai aš tiek teverta? Tu netgi nepavydi man? (*Pauzė. Krūptelėjusi išsitraukia iš užančio sulankstytą lakštą*) Čia viskas parašyta. „Ego Hieronimos Makropulos, iatros kaisaros Rodolfu...“ O toliau, žodis po žodžio – ką reikia daryti... (*Atsistoja*) Pasiimk, Bertikai. Aš jau daugiau nebenoriu.

GREGORAS. Dėkoju. Ir aš nenoriu.

EMILIJA. Nenori? Tai tu, Maksai. Tu taip trokšti gyventi. Galėsi mylėti kiek širdis geidžia, girdi? Imk.

HAUKAS. Sakysit... o nuo to galima ir numirti? Ar tada... skauda?

EMILIJA. Skauda. Tu bijai?

HAUKAS. Taip.

EMILIJA. Bet paskui gyvensi tris šimtus metų!

HAUKAS. Jeigu... jeigu neskaudėtų... Chi chi, ne, nenoriu.

EMILIJA. Daktare, jūs protingas vyras. Jūs nuspręsit... kam tinka, o kam ne. Norite?

KOLENATAS. Jūs labai maloni. Bet aš nenoriu prasidėti.

EMILIJA. Vitekai, jūs toks juokingas. Aš atiduosiu šį receptą jums. Ką gali žinoti, gal jūs visą žmoniją laimingą padarysit?

VITEKAS (*Traukiasi*). Atleiskit – ne. Aš manau, kad... kad... geriau jau ne.

EMILIJA. Prusai, jūs toks stiprus žmogus. Negi ir jūs bijote gyventi tris šimtus metų?

PRUSAS. Taip.

EMILIJA. Dieve mano, niekas jo nenori? Niekam jis nereikalingas?.. Tu čia, Kristinka? Nė neatsiliepei. Klausyk, mergyte, aš tau vaikiną išplėšiau, tai pasiimk šį receptą. Tu graži ir gyvensi tris šimtus metų. Dainuosi kaip Emilija Marti. Garsenybė būsi. Atsimink, po kelerių metų imsi senti, tada gailėsiesi... Imk, mergyt!

KRISTINA (*Ima lakštą*). Ačiū.

VITEKAS. Ką tu su juo veiksi, Krista?

KRISTINA (*Išskleidžia lakštą*). Nežinau.

GREGORAS. Jūs išbandysit?

KOLENATAS. Viešpatie, ir ji nebijo? Atiduok atgal!

VITEKAS. Gražink jai!

EMILIJA. Atstokit nuo jos! (*Pauzė*)

Kristina tylėdama prikiša lakštą prie žvakės liepsnos.

VITEKAS. Nedegink! Tai praeities dokumentas!

KOLENATAS. Palauk! Nereikia!

HAUKAS. O viešpatie!

GREGORAS. Atimkite iš jos!

PRUSAS. (*Sulaiko jį*) Leiskite jai pačiai spręsti!

Visi prislėgti tyli.

HAUKAS. Vaje, žiūrėkit, nė degti nenori.

GREGORAS. Tai pergamentas.

KOLENATAS. Kaip pamažėle skrunda. Kristinečka, neapsidegink!

HAUKAS. Teikitės palikti man bent skiautelę. Bent skiautelę! (*Tyla*)

VITEKAS. Gyvenimo pratęsimas! Amžiais to sieks žmonija, o dabar, dabar čia gal buvo...

KOLENATAS. Ir mes galėjom amžinai gyventi. Ačiū už tokią malonę!

PRUSAS. Gyvenimo pratęsimas... Ar jūs turit vaikų?

KOLENATAS. Turiu.

PRUSAS. Štai jums ir amžinas gyvenimas! Verčiau apie gimimą galvokim... o ne apie mirtį... Gyvenimas ne toks jau trumpas. Jei patys galim duoti gyvenimo pradžią...

GREGORAS. Baigia degti. O juk tai buvo... klaiki idėja – amžinai gyventi. Viešpatie, man ir liūdna, ir kažkaip lengviau pasidarė, kad tai jau nejmanoma...

KOLENATAS. Nebejauni esam. Tiktai jaunystė gali taip narsiai sudeginti... mūsų mirties baimę. Tu šauniai padarei, mergyt.

HAUKAS. Teikitės atleisti... bet čia... toks keistas kvapas...

VITEKAS (*Atidaro langą*). Degėsių kvapas.

EMILIJA. Cha cha cha, galas nemirtingumui!

UŽDANGA